

Taaste- ja vastupidavusrahastu toetus ettevõtluskeskkonna parandamiseks

Riigipõhiseid soovitusi käsitletakse ainult osaliselt, kuid mõned esimesed tulemused on soovitude järgimisele kaasa aidanud

EUROOPA
KONTROLLIKODA

Sisukord

Punkt

01–21 | Põhisõnumid

01–07 | Miks on see valdkond oluline

08–21 | Mida me leidsime ja soovitame

22–71 | Täpsem ülevaade meie tähelepanekutest

22–47 | Taaste- ja vastupidavusrahastu meetmed lahendavad ettevõtluskeskkonna probleeme ainult osaliselt

22–26 | Kõik liikmesriigid said riigipõhiseid allsoovitusi ettevõtluskeskkonna kohta, kuid nende olemus ja ulatus on erinevad

27–29 | Ettevõtluskeskkonna poliitikavaldkond ei ole selgelt määratletud ja seda ei ole järjepidevalt kohaldatud

30–44 | Taaste- ja vastupidavusrahastu meetmed lahendavad riigipõhistes soovitustes kindlaks tehtud ettevõtluskeskkonna probleeme ainult osaliselt

45–47 | Mõningaid struktuurseid ettevõtluskeskkonna probleeme ei käsitletud või käsitleti vaid vähesel määral

48–71 | Ettevõtluskeskkonna reformide elluviimisel esines viivitusi, kuid mõned esimesed tulemused aitasid kaasa riigipõhiste soovitude järgimisele

49–50 | Enamiku reformide puhul esines viivitusi

51–61 | Reformid saavutasid üldiselt oma kavandatud väljundid, kuid seni on vaid kolmandik neist andnud märkimisväärsed tulemusi

62–71 | Taaste- ja vastupidavusrahastu reformid aitasid osaliselt kaasa riigipõhiste allsoovitude järgimisele

Lisad

I lisa. Lühidalt auditist

II lisa. Lingid täiendavale tehnilisele teabele, mis asub kontrollikoja avatud andmete platvormil

III lisa. Hinnang valimisse kaasatud liikmesriikides lõpuleviidud reformide väljunditele

IV lisa. Hinnang valimisse kaasatud liikmesriikides lõpuleviidud reformide tulemustele

V lisa. Edusammud riigipõhiste allsoovituste järgimisel

VI lisa. Taaste- ja vastupidavusrahasu reformide asjakohasus valimisse kaasatud liikmesriikide ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovituste hindamisel komisjoni poolt

Lühendid

Mõisted

Komisjoni vastused

Ajatelg

Auditirühm

Põhisõnumid

Miks on see valdkond oluline

- 01** „Ettevõtluskeskkond“ on kombinatsioon sise- ja välisteguritest, mis mõjutavad äriühingute loomist, arendamist ja toimimist. Need tegurid võivad olla majanduslikud, tehnoloogilised, sotsioloogilised, sotsiaalsed, kultuurilised ja halduslikud (vt põhitegurid [joonisel 1](#)).

Joonis 1 | Ettevõtluskeskkonna kvaliteeti soodustavad põhitegurid

Allikas: kontrollikoda.

- 02** COVID-19 pandeemia vastu võitlemiseks kehtestatud liikumispiirangud ja sotsiaalse distantseerumise meetmed häirisid ELis tõsiselt ettevõtlust ja kaubandust. Sellel häirel oli lühiajaline mõju, peamiselt 2020. aastal, ja sellele järgnes majandustegevuse taastumine 2021. aastal.

- 03** COVID-19 pandeemia reageerimiseks kiitsid Euroopa Parlament ja nõukogu 2021. aasta veebruaris heaks määruse (EL) 2021/241, millega loodi taaste- ja vastupidavusrahastu kogumahuks 650 miljardit eurot. Taaste- ja vastupidavusrahastu eesmärk on leevendada COVID-19 pandeemia majanduslikke tagajärgi ja edendada majanduse kestlikku taastumist, toetades liikmesriike põhjalike reformide ja investeeringute elluviimisel.
- 04** Taaste- ja vastupidavusrahastust toetuse saamiseks pidid liikmesriigid esitama oma taaste- ja vastupidavuskavad, mis sisaldavad meetmete kogumit (kas reforme või investeeringuid) ning nende meetmete eesmärgi ja sihte. Mainitud kavade heakskiitmiseks on taaste- ja vastupidavusrahastu määruse kohaselt vajalik selge seos Euroopa poolaastaga¹. Eelkõige pidid algsetes riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades kindlaks määratud reformid ja investeeringud aitama tõhusalt lahendada kõiki asjakohastes riigipõhistes soovitusel kirjeldatud probleeme või suurt osa neist. Riigipõhised soovitusel on üldiselt jaotatud kitsamateks temaatilisteks allsoovitusel. Enamiku liikmesriikide puhul hõlmas see ettevõtluskeskkonnaga seotud probleeme.
- 05** Meie auditi eesmärk oli analüüsida, kas taaste- ja vastupidavusrahastu meetmed aitasid tulemuslikult lahendada Euroopa poolaasta raames kindlaks tehtud ja riigipõhistes soovitusel kajastatud peamisi ettevõtluskeskkonna probleeme.
- 06** Täpsemalt uurisime:
- o kas ja mil määral käsitlesid kõigi liikmesriikide taaste- ja vastupidavuskavades sisalduvad reformid ja investeeringud, mis kajastusid ettevõtluskeskkonna riigipõhistes allsoovitusel, Euroopa poolaasta raames kindlaks tehtud probleeme;
 - o nelja liikmesriigi (Bulgaaria, Hispaania, Küpros ja Austria) 25 ettevõtluskeskkonna reformist koosneva valimi puhul, kas neid rakendati kavakohaselt, võttes arvesse ajakava, ulatust ja saavutusi; samuti uurisime, kuidas need mõjutasid riigipõhiste soovitusel järgimise hindamist komisjoni poolt. Neli liikmesriiki valiti välja 2019. ja 2020. aasta ettevõtluskeskkonda käsitlevate riigipõhiste soovitusel arvu ning taaste- ja vastupidavusrahastust rahastatud ettevõtluskeskkonna reformide arvu põhjal.

¹ Taaste- ja vastupidavusrahastu määruse artikli 18 lõike 4 punkt b ja artikli 19 lõike 3 punkt b.

- 07** Meie audititöö hõlmas ajavahemikku 2020. aasta veebruarist 2025. aasta aprillini ning põhines peamiselt asjakohaste dokumentide läbivaatamisel ja komisjoniga peetud intervjuudel. See hõlmas ka intervjuusid pädevate riiklike asutuste ja muude asjaomaste sidusrühmadega meie valimisse kuulunud liikmesriikidesse tehtud auditikäikude ajal. Oma aruandega loodame anda panuse käimasolevasse arutellusse 2027. aasta järgse mitmeaastase finantsraamistiku üle, eelkõige seoses mis tahes tulevaste rahastamisvahenditega, mis põhinevad kuludega sidumata rahastamisel. Täiendav taustteave ja rohkem üksikasju meie auditi käsitusviisi kohta on esitatud [lisas](#).

Mida me leidsime ja soovitame

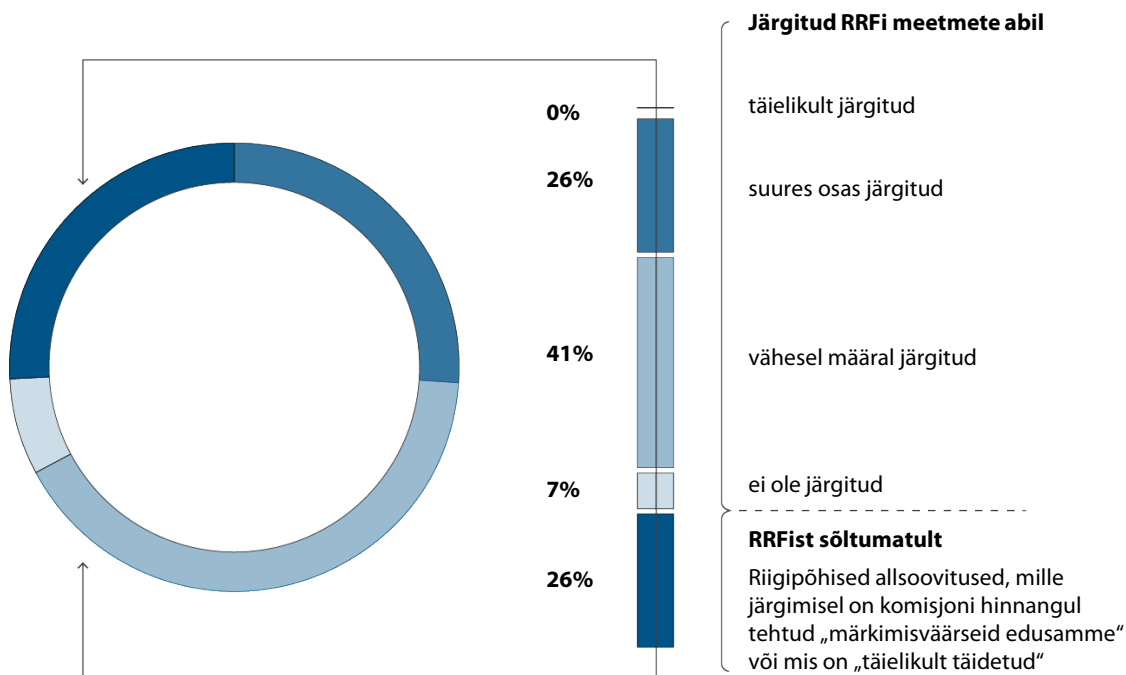
- 08** Kokkuvõttes järeldame, et taaste- ja vastupidavusrahastu meetmetega lahendatakse Euroopa poolaasta raames ettevõtluskeskkonna poliitikavaldkonnas kindlaks tehtud probleeme vaid osaliselt, kuid mõned esimesed tulemused aitasid kaasa riigipõhiste soovitude täitmisele selles valdkonnas.
- 09** Taaste- ja vastupidavusrahastu määruse kohaselt peavad riiklike taaste- ja vastupidavuskavade reformid ja investeeringud olema suunatud kõigi riigipõhiste soovitude või neist olulise osa elluviimisele. Kuigi kahte kolmandikku 2019. ja 2020. aasta riigipõhistest allsoovitustest käsitleti taaste- ja vastupidavuskavades sisalduvate reformide ja investeeringutega, käsitleti ligi poolt neist vaid vähesel määral ja ühtegi ei käsitletud täielikult. Lisaks on mõned riigipõhistes allsoovitustes kajastatud struktuuraalsed probleemid siiani lahendamata. Nelja valimisse kuulunud liikmesriigi lõpuleviidud ettevõtluskeskkonna reformid saavutasid siiski üldiselt oodatud tulemused, kuid ainult kolmandiku puhul võis täheldada märkimisväärsed tulemusi. Taaste- ja vastupidavusrahastu reformid aitasid osaliselt kaasa komisjoni hinnangu ajakohastamisele asjaomaste riigipõhiste allsoovituste täitmisel tehtud edusammude kohta.

Taaste- ja vastupidavusrahastu meetmed lahendavad ettevõtluskeskkonna probleeme ainult osaliselt

- 10** Uurisime 2019. ja 2020. aastal kõigile liikmesriikidele ettevõtluskeskkonna poliitikavaldkonnas antud riigipõhiseid allsoovitusi ning leidsime, et kui 2019. aasta riigipõhistes allsoovitustes käsitletakse sageli korduvaid struktuurseid probleeme, siis enamikus 2020. aasta riigipõhistes allsoovitustes keskendutakse COVID-19 pandeemia mõju leevendamisele ettevõtetele (punktid [22–26](#)).

- 11** Kuigi nii Euroopa poolaasta kui ka taaste- ja vastupidavusrahistu hõlmavad „ettevõtluskeskkonna“ poliitikavaldkonda, leidsime ebakõlasid selles, kuidas komisjon seda mõistet määratles ja kohaldas. Näiteks enamik ettevõtluskeskkonna poliitikavaldkonna taaste- ja vastupidavusrahistu meetmetest ei olnud seotud ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovitustega. Seose puudumine raskendab selle hindamist, kas ja mil määral käsitleb taaste- ja vastupidavusrahistu asjaomaseid ettevõtluskeskkonna riigipõhiseid allsoovitusi poliitikavaldkondade kaupa, ning vähendab võimalusi hinnata sekkumiste tulemusi vastavates poliitikavaldkondades (punktid 27–29).
- 12** Oma hinnangu põhjal järeldasime, et taaste- ja vastupidavusrahistu meetmetega käsitleti ligi kahte kolmandikku ettevõtluskeskkonna riigipõhistest allsoovitustest. Peaaegu poolt soovitud (41%) käsitleti aga vaid vähesel määral ja ühtegi neist ei käsitletud täielikult. Seetõttu järeldame, et taaste- ja vastupidavusrahistu lahendab Euroopa poolaasta raames kindlaks tehtud ettevõtluskeskkonna probleeme ainult osaliselt. Samal ajal oli sõltumatult taaste- ja vastupidavusrahistust 2024. aastal märkimisväärses matus või täielikult täidetud juba ligikaudu veerand ettevõtluskeskkonna riigipõhistest allsoovitustest (vt [joonis 2](#) ja punktid 30–42).

Joonis 2 | Ettevõtluskeskkonnaalaste riigipõhiste allsoovituste järgimise määr

Allikas: kontrollikoda.

13 Kui vaadata eri teemavaldkondi, tuleb ilmsiks, et neist enamiku puhul käsitletakse riigipõhiseid allsoovitusi nii taaste- ja vastupidavusrahastu raames kui väljaspool seda (vt punkt [43](#) ja [joonis 6](#)). Teemavaldkondade vahel on siiski erinevusi, näiteks:

- o kolmes teemavaldkonnas on enamik riigipõhiseid allsoovitusi täidetud märkimisväärses mahu või täielikult taaste- ja vastupidavusrahastu väliste meetmete kaudu („rahastamisvahendite kättesaadavuse parandamine“, „maksusüsteemide lihtsustamine“ ja „abijärgsete programmide rakendamine“);
- o ülejäänud kolmes teemavaldkonnas käsitleti suuremat osa riigipõhistest allsoovitustest vähemalt osaliselt taaste- ja vastupidavusrahastu meetmetega, kuid enamikku neist vaid vähesel määral („erainvesteeringute edendamine“, „regulatiivse või halduskoormuse vähendamine“ ning „muu üldine toetus majanduskasvule ja konkurentsivõimele“).

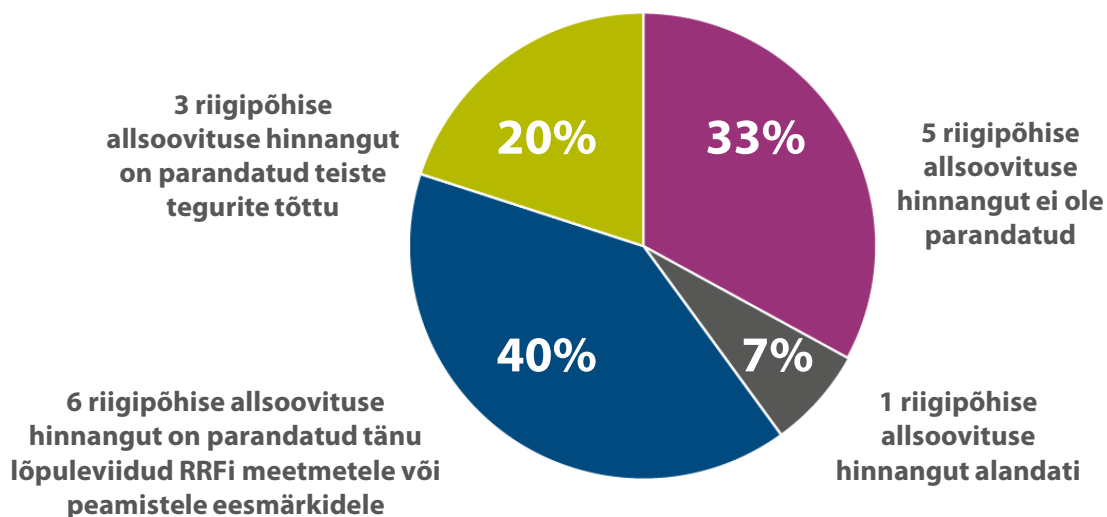
14 Nende tulemuste konsolideerimisel liikmesriikide tasandil leidsime, et katvus on enamikus liikmesriikides marginaalne: seitse liikmesriiki olid 2019. ja 2020. aasta riigipõhiseid allsoovitusi käsitleanud suures osas taaste- ja vastupidavusrahastust rahastatud reformide või investeeringute kaudu. Enamikus liikmesriikides (16 liikmesriiki 27st) hõlmavad taaste- ja vastupidavusrahastu meetmed aga vaid vähesel määral ettevõtluskeskkonna riigipõhiseid allsoovitusi ja ükski liikmesriik ei käsitleanud neid täielikult (vt punktid [44–47](#)).

Ettevõtluskeskkonna reformide elluviimisel esines viivitusi, kuid mõned esimesed tulemused aitasid kaasa riigipõhiste soovitude järgimisele

15 Enamikku taaste- ja vastupidavusrahastu reformidest, mis on seostatud ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovitustega ja mis kavatseti meie valimisse kuulunud neljas liikmesriigis lõpule viia 2024. aasta juuniks, ei olnud asjaomastes nõukogu rakendusotsustes märgitud ajaks ellu viidud. Neist umbes kolmandik (36%) viidi lõpule rohkem kui kuue kuu pikkuse viivitusega ning veidi üle veerandi (28%) ei olnud 2025. aasta aprilliks, kui me oma kohapealsed auditikülastused lõpetasime, veel lõpule viidud. Võttes arvesse, et meetmed tuleb lõpule viia 2026. aasta augusti lõpuks, ohustavad lisaviivitused meetmete lõpuleviimist ja seega tulemuste saavutamist (punktid [48–50](#)).

- 16** Lõpuleviidud reformid saavutasid üldiselt neilt eeldatud väljundid, täites asjakohased eesmärgid ja sihid, peamiselt seaduste vastuvõtmise ja jõustumise kujul. Lisaks järeltame, et reformidega saavutati tulemusi – kolmandik (29%) andis märkimisväärseid tulemusi ja pool (47%) piiratud tulemusi. Ülejäänud veerandi (24%) puhul ei suutnud liikmesriigid esitada tõendeid selle kohta, et tulemused olid saavutatud kooskõlas meetme peamise eesmärgiga. Mõnel juhul oli nähtavate tulemuste puudumine tingitud rakendamise varasest etapist; teiste puhul ei kogunud liikmesriigid vastavat teavet. Enamiku lõpuleviidud reformide puhul on liikmesriigid kehtestanud näitajad meetmete tulemuste hindamiseks aja jooksul, kuigi nad ei ole õiguslikult kohustatud seda tegema. Märkime siiski, et isegi nende reformide puhul, millega saavutati märkimisväärseid tulemusi, sõltub võimalik mõju ja pikaajaline mõju ettevõtluskeskkonnale mitmest tegurist ning seda võib vähendada meetmete piiratud ajakava või ulatus, nende kauge seos poliitikavaldkonnaga või taaste- ja vastupidavusrahastru meetmete muutmise oht (punktid [51–61](#)).
- 17** 2024. aasta lõpuks olid liikmesriigid märkimisväärses mahus või täielikult järginud 2019. ja 2020. aasta 82-st ettevõtluskeskkonna riigipõhisest allsoovitusest 29. Ligikaudu kahe kolmandiku riigipõhiste allsoovituste puhul tehti aga vaid mõningaid või piiratud edusamme (vt punktid [62–64](#)). Lisaks märkime, et kolmandik liikmesriikidest ei teinud mingeid edusamme. Ainult üks liikmesriik järgis täielikult kõiki talle esitatud 2019.–2020. aasta ettevõtluskeskkonna riigipõhiseid allsoovitusi, kuid tegi seda ilma taaste- ja vastupidavusrahastru toetuseta (vt punkt [65](#)). Leidsime ka, et tegemist ei ole üksikjuhtumiga. Tegelikult, nagu on näidatud [joonisel 2](#), täideti veerandit riigipõhistest allsoovitustest märkimisväärses mahus või täielikult ilma taaste- ja vastupidavusrahastru toetuseta. Meie hinnangul on taaste- ja vastupidavusrahastru meetmetest tulenevate riigipõhiste soovitude täitmisel tehtud edusammud, mida on küll rohkem kui tööturu valdkonnas, endiselt aeglased.
- 18** Meie analüüs taaste- ja vastupidavusrahastru meetmete mõju kohta neljas valimisse kuulunud liikmesriigis näitab, et need aitasid riigipõhiste allsoovituste järgimisele kaasa vaid osaliselt: komisjon parandas hinnangut 15 riigipõhisest allsoovitusest üheksa täitmisele (Küprosel, Hispaanias ja Austrias), samas kui viis jäid samaks ja ühe puhul langetati hinnangut. Kuue parandatud hinnanguga riigipõhise allsoovituse puhul märkis komisjon, et taaste- ja vastupidavusrahastru meetmed on sellele edule kaasa aidanud, samas kui ülejäänud kolme (sealhulgas kaks soovitus Bulgaarias) soovitude puhul parandati hinnangut taaste- ja vastupidavusrahastrust sõltumatute tegurite tõttu. Lisaks märkime, et asjaomaste riigipõhiste allsoovituste täitmise hinnangu parandamisele aitasid kaasa ka neli investeeringut valimisse kaasatud liikmesriikides (vt [joonis 3](#) ja punktid [66–70](#)).

Joonis 3 | Edusammud 15 ettevõtluskeskkonna riigipõhise allsoovituse täitmisel neljas valitud liikmesriigis ja neid soodustavad tegurid

Allikas: kontrollikoda komisjoni andmete põhjal.

- 19** Taaste- ja vastupidavusrahastru rakendamine on pooleli ning märgime, et liikmesriigid peavad 2026. aasta augustiks lõpule viima märkimisväärse arvu taaste- ja vastupidavusrahastru reforme ja investeeringuid, mis on seotud ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovitustega (punkt 71).

Mida me soovitame

- 20** Oma eriaruandes 10/2025 taaste- ja vastupidavusrahastru tööturureformide kohta esitasime neli soovitusi, millest kolm kehtivad samaks tähtjaks ka ettevõtluskeskkonna poliitikavaldkonnas:
- tagada reformide ja/või riigipõhiste allsoovitustega seotud rahastamisvahendite kavandamisel, et soovitustes osutatud peamiste probleemidega tegeletakse nõuetekohaselt;
 - luua tulevaste rahastamisvahendite õigusaktide ettepanekute ettevalmistamisel raamistik reformide tulemuste hindamiseks;
 - hinnata taaste- ja vastupidavusrahastru meetmete panust riigipõhistes allsoovitustes.

- 21** Lisaks esitame poliitikavaldkondade, sealhulgas ettevõtluskeskkonna mõiste määratlemise ja kasutamise kohta järgmise soovitus.

1. soovitus

Kasutada poliitikavaldkonna mõistet sidusalt ja järjepidevalt kõigis ELi rahastamisvahendites ja Euroopa poolaasta raames

Järjepideva tulemuslikkuse alase teabe tagamiseks (näiteks Euroopa poolaasta või mitmeaastase finantsraamistiku raames) peaks komisjonil olema ühtne selgelt määratletud poliitikavaldkondade kogum ning järjepidev ja sidus metoodika probleemide, eesmärkide, meetmete, rahastamise ja tulemusnäitajate sidumiseks ühe või mitme poliitikavaldkonnaga.

Soovituse täitmise tähtaeg: järgmise mitmeaastase finantsraamistiku poliitikavaldkondadele viitavate rahastamisvahendite väljatöötamisel.

Täpsem ülevaade meie tähelepanekutest

Taaste- ja vastupidavusrahastu meetmed lahendavad ettevõtluskeskkonna probleeme ainult osaliselt

Kõik liikmesriigid said riigipõhiseid allsoovitusi ettevõtluskeskkonna kohta, kuid nende olemus ja ulatus on erinevad

- 22** Nõukogu võtab Euroopa poolaasta raames ja komisjoni analüüsi põhjal riigipõhised allsoovitused vastu ja palub asjaomastel liikmesriikidel võtta meetmeid tuvastatud probleemide lahendamiseks. Kooskõlas taaste- ja vastupidavusrahastu määrusega tuleks riiklike taaste- ja vastupidavuskavade abil käsitleda kõiki või suurt osa probleemidest, mis on kindlaks tehtud olemasolevates riigipõhistes allsoovitustes².
- 23** Kõik liikmesriigid said 2019. ja 2020. aastal ettevõtluskeskkonna riigipõhiseid allsoovitusi, mis kajastavad üldiselt nende konkreetseid ettevõtluskeskkonna probleeme. Komisjon sidus nende kahe aasta jooksul 82 riigipõhist allsoovitust ettevõtluskeskkonna poliitikavaldkonnaga (vt link [\(1\)](#) iga liikmesriigi ettevõtluskeskkonna allsoovituste loetelule [II lisas](#)).

² Taaste- ja vastupidavusrahastu määruse artikli 18 lõike 4 punkt b ja artikli 19 lõike 3 punkt b.

- 24** Oma analüüsis rühmitasime samuti 2019. ja 2020. aasta ettevõtluskeskkonna riigipõhised allsoovitused teemavaldkondade kaupa, võttes aluseks nende peamise fookuse (vt [tabel 1](#)).

Tabel 1 | Ettevõtluskeskkonna riigipõhised allsoovitused, 2019 ja 2020

Ettevõtluskeskkonna poliitikavaldkonnaga seostatud riigipõhiste allsoovituste teemavaldkonnad	Riigipõhiste allsoovituste arv		
	2019	2020	Kokku
Erainvesteeringute edendamine	1	27	28
Rahastamisele ja likviidsustoetusele juurdepääsu parandamine	2	19	21
Regulatiivse või halduskoormuse vähendamine	9	6	15
Maksusüsteemide lihtsustamine	1	2	3
Abijärgsete programmide meetmete rakendamine	1	1	2
Muu üldine toetus majanduskasvule ja konkurentsivõimele	6	7	13
Meetmete koguarv	20	62	82

Allikas: kontrollikoda ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovituste põhifookuse alusel.

- 25** Eespool esitatud tabelist nähtub ka, et riigipõhiste allsoovituste jaotus nendes teemavaldkondades oli aastatel 2019–2020 erinev:
- o 2019. aasta riigipõhistes allsoovitustes viidatakse üldiselt korduvatele struktuursetele probleemidele, millega liikmesriigid on aastaid kokku puutunud, näiteks halduskoormuse või regulatiivsete piirangute vähendamine või majanduskasvu ja konkurentsivõime üldine toetamine;
 - o enamik 2020. aasta riigipõhistest allsoovitustest seevastu on seotud pandeemia tagajärgedega. See hõlmab soovitusi stimuleerida erainvesteeringuid ning pakkuda ettevõtetele juurdepääsu rahastamisele ja likviidsustoetusele. Need kriisiga seotud riigipõhised allsoovitused selgitavad ettevõtluskeskkonna soovitude arvu järsku kasvu (20-lt 2019. aastal 62-le 2020. aastal).

26 2022. ja 2023. aasta riigipõhistes allsoovitustes kindlaks tehtud ettevõtluskeskkonna probleemide kohta (vt link [\(1\) II lisas](#)) näitas meie analüüs järgmist:

- o viis liikmesriiki³ ei saanud 2022. ega 2023. aastal ühtegi täiendavat ettevõtluskeskkonna riigipõhist allsoovitust;
- o ülejäänud 22 liikmesriiki⁴ said täiendavaid riigipõhiseid allsoovitusi seoses järgmisega:
 - täiendavate investeeringute edendamine konkreetsetes sektorites (kümme riigipõhist allsoovitust kuues liikmesriigis⁵) – meetmed nende soovitude käsitlemiseks lisati kõigi asjaomaste liikmesriikide taaste- ja vastupidavuskavadesse;
 - riigiettevõtete juhtimise reformimine Küprosel (kaks riigipõhist allsoovitust) – taaste- ja vastupidavuskavas esitatud teabe kohaselt tegeletakse sellega peamiselt taaste- ja vastupidavusrahastu väliste meetmetega;
 - taastuenergia lahendused (43 riigipõhist allsoovitust 22 liikmesriigis) – meetmed nende soovitude käsitlemiseks lisati üheksa⁶ asjaomase liikmesriigi taaste- ja vastupidavuskavadesse. Kuna selles valdkonnas on käimas kontrollikoja audit, ei ole me hinnanud, mil määral nende meetmetega riigipõhiseid soovitusi käsitletakse.

³ Bulgaaria, Läti, Leedu, Malta, Rumeenia.

⁴ Belgia, Tšehhi, Taani, Saksamaa, Eesti, Iirimaa, Kreeka, Hispaania, Prantsusmaa, Horvaatia, Itaalia, Küpros, Luksemburg, Ungari, Madalmaad, Austria, Poola, Portugal, Sloveenia, Slovakkia, Soome, Rootsi.

⁵ Saksamaa, Kreeka, Prantsusmaa, Madalmaad, Poola, Rootsi.

⁶ Belgia, Tšehhi, Kreeka, Hispaania, Malta, Austria, Poola, Portugal, Soome.

Ettevõtluskeskkonna poliitikavaldkond ei ole selgelt määratletud ja seda ei ole järjepidevalt kohaldatud

- 27** Euroopa poolaasta protsessi sisemiseks koordineerimiseks määras komisjon kindlaks 37 riigipõhiste soovitude poliitikavaldkonda (sidudes iga riigipõhise soovitude ühe või mõnikord kahe poliitikavaldkonnaga). Taaste- ja vastupidavusraha puhul ei ole komisjon aga neid poliitikavaldkondi kasutanud, vaid on jaotanud taaste- ja vastupidavusraha määruks kindlaks määratud kuus sammast 52 poliitikavaldkonnaks (sidudes iga reformi või investeeringu kuni kahe poliitikavaldkonnaga).
- 28** Kuigi nii Euroopa poolaasta kui ka taaste- ja vastupidavusraha hõlmavad poliitikavaldkonda, mida nimetatakse ettevõtluskeskkonnaks, puudub mõiste enda selge määratlus. Seetõttu leidsime ebakõlasid selles, kuidas komisjon seda kohaldas. Järgnevalt mõned näited:
- o komisjon ei sidunud ligi kahte kolmandikku (63%) ettevõtluskeskkonna poliitikavaldkonna taaste- ja vastupidavusraha meetmetest ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovitustega;
 - o samamoodi käsitleti ettevõtluskeskkonna riigipõhiseid allsoovitusi peamiselt taaste- ja vastupidavusraha meetmete abil, mis olid seotud rahastu muude poliitikavaldkondadega (kokku 38 poliitikavaldkonda).
- 29** Need ebakõlad raskendavad selle hindamist, kas taaste- ja vastupidavusraha reformide või investeeringutega on käsitletud asjaomaseid riigipõhiseid allsoovitusi, ning vähendab võimalusi hinnata sekkumiste tulemusi vastavates poliitikavaldkondades, sh ettevõtluskeskkonnas. Ühes eelmises aruandes tegime sarnase tähelepaneku teise poliitikavaldkonna kohta⁷.

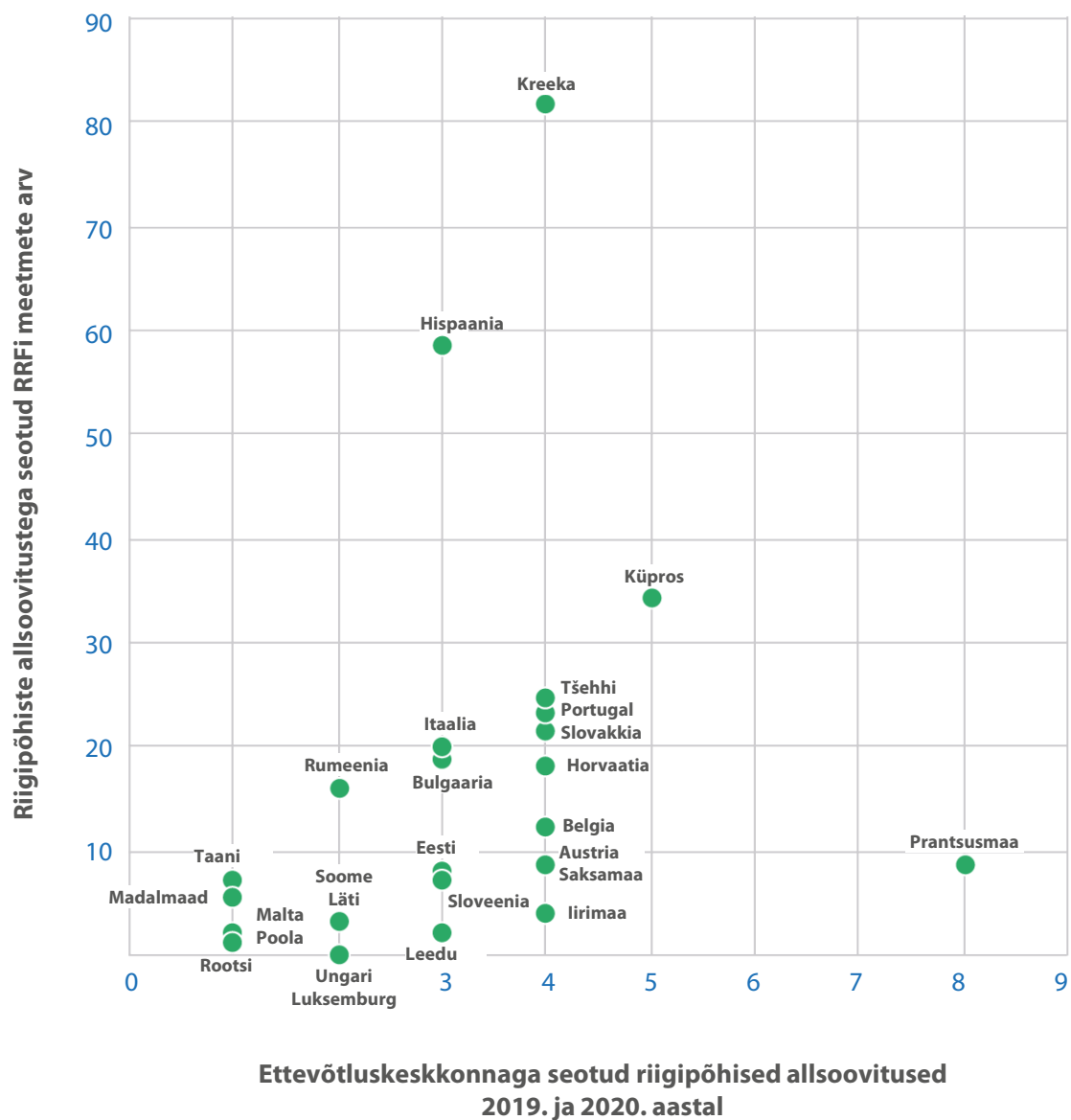
⁷ Eriaruande 10/2025 punkt 32.

Taaste- ja vastupidavusrahastu meetmed lahendavad riigipõhistes soovitustes kindlaks tehtud ettevõtluskeskkonna probleeme ainult osaliselt

- 30** Analüüsis võtsime arvesse taaste- ja vastupidavusrahastu meetmeid kõigis liikmesriikides (157 reformi ja 254 investeeringut), mille komisjon sidus ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovitustega. Nagu eespool märgitud, oli enamiku nende meetmete puhul loodud seos taaste- ja vastupidavusrahastu muude poliitikavaldkondadega. Sellegipoolest võtsime neid oma hindamisel arvesse, arvestades nende asjakohasust ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovituste seisukohast (asjakohaste reformide ja investeeringute loetelu vt lingilt [\(2\) II lisas](#)).
- 31** [Joonisel 4](#) on toodud ülevaade 2019. ja 2020. aasta ettevõtluskeskkonna riigipõhistest allsoovitustest ja vastavatest taaste- ja vastupidavusrahastu meetmetest igas liikmesriigis. Riiklikud taaste- ja vastupidavuskavad erinevad omavahel märkimisväärselt nii taaste- ja vastupidavusrahastu meetmete koguarvu kui ka reformide ja investeeringute osakaalu poolest. Nende erinevuste võimalikud põhjused on riigipõhiste allsoovituste laad ja ulatus ning nende taaste- ja vastupidavuskavades sisalduvad meetmed, aga ka saadud taaste- ja vastupidavusrahastu vahendite kogusumma. Märgime, et need kolm liikmesriiki⁸, kes lisasid oma taaste- ja vastupidavuskavadesse rohkem kui 30 meetet, täitsid neile esitatud riigipõhised allsoovitused suures osas (vt [joonis 7](#)).

⁸ Kreeka, Hispaania, Küpros.

Joonis 4 | Ettevõtluskeskkonna poliitikaga seotud taaste- ja vastupidavusrahastu meetmed ning riigipõhised allsoovitused

Allikas: kontrollikoda.

- 32** Hindasime asjaomastes liikmesriikides kõigi 82 ettevõtluskeskkonna riigipõhise allsoovituse puhul, mil määral lahendati tuvastatud probleeme 157 taaste- ja vastupidavusrahastu reformi ja 254 investeeringuga, mis olid seostatud kõnealuste riigipõhiste allsoovitustega.

- 33** Tuginesime oma hinnangus taaste- ja vastupidavusrahastu määrmuses sätestatud nõuetele, mille kohaselt:
- o peavad taaste- ja vastupidavuskavad olema kooskõlas Euroopa poolaasta raames kindlaks tehtud asjaomaste riigipõhiste probleemide ja prioriteetidega⁹;
 - o tuleb igas taaste- ja vastupidavuskavas esitada üksikasjalik selgitus selle kohta, kuidas see aitab tulemuslikult lahendada kõiki asjaomastes riigipõhistes allsoovitustes kindlaks tehtud probleeme või märkimisväärset osa probleemidest¹⁰, et nendega seotud probleemid võidaks lahendada või neid muul viisil käsitleda nii, et see aitab märkimisväärselt kaasa nende lahendamisele¹¹;
 - o peaks komisjon hindama taaste- ja vastupidavuskava asjakohasust, tulemuslikkust, tõhusust ja sidusust, sh seda, kas taaste- ja vastupidavuskavad aitavad eeldatavasti tõhusalt lahendada kõiki probleeme või suurt osa probleemidest, mis on kindlaks tehtud asjakohastes riigipõhistes allsoovitustes¹².
- 34** Oleme varem märkinud, et ei taaste- ja vastupidavusrahastu määrmuses ega komisjoni poolt ei ole määratletud, mida tuleb mõista riigipõhiste allsoovituste „suure osa“ all, või kas seda nõuet tuleb täita iga poliitikavaldkonna või taaste- ja vastupidavuskava kui terviku puhul¹³. Seetõttu on selle hindamine, kas taaste- ja vastupidavuskavas sisalduvad investeeringud ja reformid käsitlevad suurt osa riigipõhistest allsoovitustest, teataval määral subjektiivne.
- 35** Enne taaste- ja vastupidavuskavade vastuvõtmist kaardistas komisjon taaste- ja vastupidavuskava komponentide (reformide ja investeeringute kogumi) panuse riigipõhistesse allsoovitustesse ja tegi kvalitatiivse hindamise. Selle põhjal järeldas komisjon kõigil juhtudel, et regulatiivsed nõuded, mille eesmärk oli aidata „tõhusalt lahendada kõiki asjakohastes riigipõhistes soovitustes kirjeldatud probleeme või suurt osa neist“, olid täidetud¹⁴.

⁹ Taaste- ja vastupidavusrahastu määrmuse artikli 17 lõige 3.

¹⁰ Taaste- ja vastupidavusrahastu määrmuse artikli 18 lõike 4 punkt b.

¹¹ Komisjon, SWD(2021) 12 final, 1. osa 2. jagu, lk 8.

¹² Taaste- ja vastupidavusrahastu määrmuse artikli 19 lõike 3 punkt b.

¹³ Eriaruande 21/2022 punkt 53.

¹⁴ Komisjoni talituste töödokumendid, milles hinnatakse iga liikmesriigi taaste- ja vastupidavuskavasid.

- 36** Alles pärast seda, kui taaste- ja vastupidavuskavad olid heaks kiidetud, viis komisjon läbi põhjalikuma ja üksikasjalikuma kaardistamise, sidudes iga meetme ühe või mitme riigipõhise allsoovitusega. Kuigi taaste- ja vastupidavusrahastu määrukses seda taaste- ja vastupidavuskavade hindamisel ei nõutud, leiame, et see on asjakohane tasand, et uurida, kas riigipõhiseid allsoovitusi on piisavalt arvesse võetud, ja teha kindlaks sellised soovitusel, mida ei ole piisavalt arvesse võetud¹⁵.
- 37** Komisjoni kaardistamine selle kohta, millised taaste- ja vastupidavusrahastu reformid ja investeeringud pidid konkreetseid riigipõhiseid allsoovitusi käsitlema, näitas, et:
- o 82 riigipõhisest allsoovitusest 52 (64%) hinnati taaste- ja vastupidavusrahastu reformidega hõlmatuks;
 - o 15 riigipõhist allsoovitust (18%) hinnati taaste- ja vastupidavusrahastu investeeringutega hõlmatuks;
 - o 15 riigipõhist allsoovitust (18%) ei käsitletud ühegi taaste- ja vastupidavusrahastu meetmega. Neid võib siiski käsitleda muude meetmetega, mida võetakse väljaspool taaste- ja vastupidavusrahastut.
- 38** Laiendasime komisjoni kaardistamist meetme tasandil, hinnates, mil määral on riigipõhiste allsoovitustega seotud taaste- ja vastupidavusrahastu meetmetega käsitletud kindlakstehtud probleeme. Tuginesime hindamisel iga meetme kirjeldusele ning nõukogu rakendusotsuse lisas esitatud vastavatele eesmärkidele ja sihtidele. Liigitasime iga riigipõhise allsoovituse ühte järgmisest viiest kategooriast:
- o riigipõhist allsoovitust **ei ole järgitud**, kui ükski taaste- ja vastupidavusrahastu meede ei ole lahendanud ühtegi soovitusel kirjeldatud probleemi või kui soovitusel ei ole seotud ühtegi reformi;
 - o riigipõhist allsoovitust on **vähesel määral järgitud**, kui taaste- ja vastupidavusrahastu meetmetega on lahendamata soovitusel kindlaks tehtud tõsisel probleemid;
 - o riigipõhist allsoovitust on **suures osas järgitud**, kui taaste- ja vastupidavusrahastu meetmetega on lahendamata vaid üksikud soovitusel kindlaks tehtud väiksemad probleemid;

¹⁵ Eriaruande 10/2025 punktid 35 ja 36 ning eriaruande 21/2022 punktid 49 ja 50.

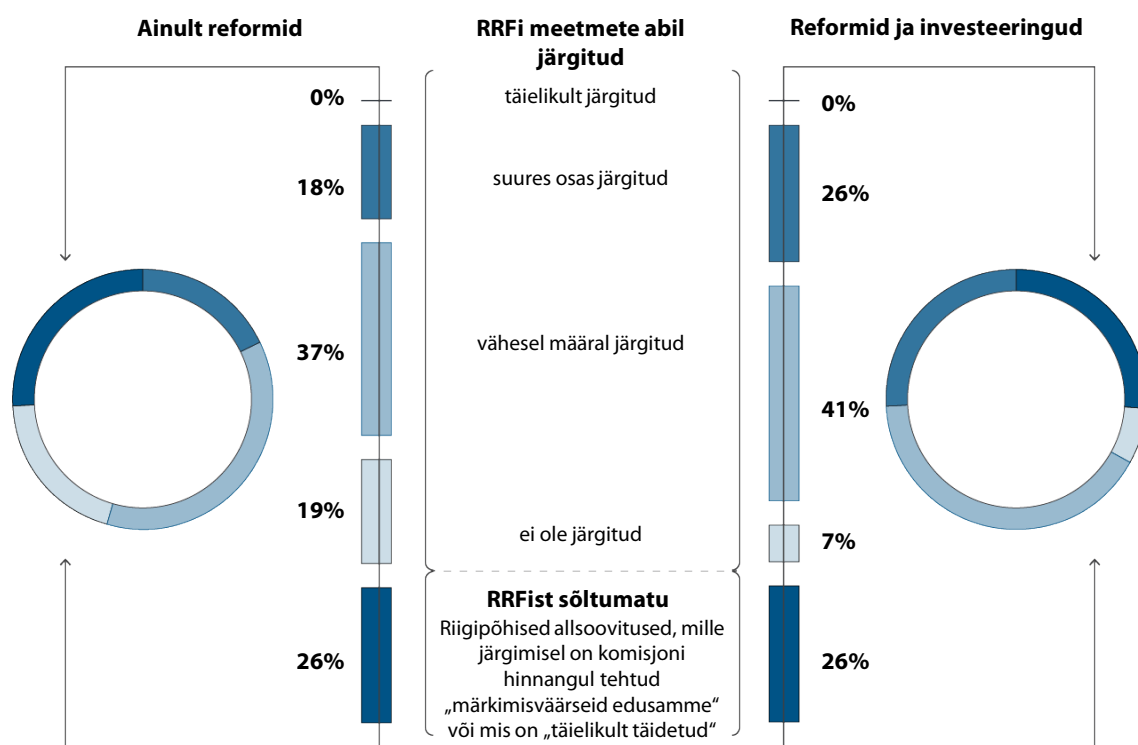
- o riigipõhist allsoovitust on **täielikult järgitud**, kui taaste- ja vastupidavusrahastu meetmetega on lahendatud kõik soovitusel kindlaks tehtud probleemid;
- o riigipõhised allsoovitused, mida on komisjoni hinnangul märkimisväärses mähus või täielikult järgitud ilma ühegi taaste- ja vastupidavusrahastu meetmeta.

39 Meie analüüs näitas, et taaste- ja vastupidavusrahastu reformidega järgiti suures osas ligikaudu viiendikku (18%) ettevõtluskeskkonna riigipõhistest allsoovitustest ja vähesel määral kolmandikku neist (37%). Samuti märgime, et ligikaudu viiendikku (19%) ei järgitud üheski taaste- ja vastupidavusrahastu reformis ning et ühtegi riigipõhist allsoovitust ei järgitud täielikult.

40 Võttes arvesse ka seotud taaste- ja vastupidavusrahastu investeeringuid, leidsime, et soovitude järgimine paraneb veidi. Nende riigipõhiste allsoovituste osakaal, mida on kas taaste- ja vastupidavusrahastu investeeringute või reformidega suures osas järgitud, suureneb 18%-lt 26%-le, ja vähesel määral järgitud soovitude osakaal suureneb 37%-lt 41%-le. Samal ajal vähenes nende oluliste edusammudeta riigipõhiste allsoovituste osakaal, mida ei järgitud ühegi taaste- ja vastupidavusrahastu meetme raames, 19%-lt 7%-le.

41 Vastavalt komisjoni järelkontrollile riigipõhiste allsoovituste järgimise kohta on ligikaudu veerand (26%) ettevõtluskeskkonna soovitustest edenenu märkimisväärses või täieliku järgimise suunas, ilma vajaduseta ühegi taaste- ja vastupidavusrahastu meetme järele (vt [joonis 5](#)).

Joonis 5 | Ettevõtluskeskkonnaalaste riigipõhiste allsoovituste järgimise määr

Allikas: kontrollikoda.

42 **1. selgituses** on toodud näiteid riigipõhistest allsoovitustest ja nende järgimise ulatusest.

1. selgitus

Ettevõtluskeskkonna riigipõhised allsoovitused ja ulatus, mil määral on neid vastavates taaste- ja vastupidavusrahastu meetmetes järgitud

Suures osas taaste- ja vastupidavusrahastu raames käsitletud

Portugali 2020. aasta riigipõhises allsoovituses¹⁶ kutsuti üles toetama digitehnoloogia kasutamist ettevõtete konkurentsivõime suurendamiseks, vähendades digioskuste nappust, edendades väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate (VKEd) digipööret ning suurendades ettevõtete innovatsioonisutlikkust. Taaste- ja vastupidavuskava sisaldas nelja reformi ja üheksat investeeringut, mille eesmärk on ajakohastada haridus- ja kutseõppesüsteeme, sealhulgas parandada digioskusi, ning stimuleerida koostööd hariduse ja ettevõtete vahel, et vastata paremini viimaste vajadustele.

Usume, et need meetmed võivad digioskuste nappust leevendada.

Tuleb siiski nentida, et ehkki kõrgharidusasutuste, ametiasutuste ja ettevõtete vahelise koostöö parandamise reform on oluline, ei piisa sellest, et täielikult lahendada riigipõhises allsoovituses välja toodud ettevõtete innovatsioonisutlikkusega seotud struktuuriline probleem.

Seetõttu järelname, et nende meetmetega järgitakse riigipõhist allsoovitust suures osas.

Riigipõhist allsoovitust on vastavates taaste- ja vastupidavusrahastule meetmetes vähesel määral järgitud

Belgia 2020. aasta riigipõhise allsoovituse¹⁷ eesmärk on parandada ettevõtluskeskkonda, käsitledes näiteks suurt haldus- ja regulatiivset koormust ning keerukaid maksu- ja tööeeskirju.

¹⁶ 2020. aasta riigipõhine allsoovitus 2.4.

¹⁷ 2020. aasta riigipõhine allsoovitus 3.2.

Selle riigipõhise allsoovitusega seotud asjakohaste taaste- ja vastupidavusrahastu meetmetega (neli reformi ja kuus investeeringut) järgitakse osaliselt ettevõtete digiülemineku ja kiiremate haldusmenetluste soovitusi. Belgia ei kaasanud aga taaste- ja vastupidavusrahastu meetmeid, milles oleks järgitud riigipõhise allsoovituse muid elemente, mis on seotud maksustamise, tööõiguse piiratud paindlikkuse ja teenuste regulatiivse koormusega.

Arvestades käsitlemata küsimuste tähtsust, leiame, et riigipõhist allsoovitust järgitakse sellega seonduvates meetmetes vaid vähesel määral.

Riigipõhine allsoovitus, mida ei ole käsitletud ühegi seonduva taaste- ja vastupidavusrahastu meetme raames

2020. aastal said Bulgaaria¹⁸, Eesti¹⁹, Leedu²⁰ ja Luksemburg²¹ riigipõhise allsoovituse edendada erainvesteeringuid majanduse elavdamise soodustamiseks. Neid ei ole aga üheski taaste- ja vastupidavusrahastu reformis ega investeeringus käsitletud, ehkki nende puhul ei ole märkimisväärsed edusamme tehtud.

Riigipõhist allsoovitust on järgitud ilma taaste- ja vastupidavusrahastu reformide ja investeeringuteta

Prantsusmaa 2020. aasta riigipõhise allsoovituse²² eesmärk oli tagada ettevõtete (peamiselt VKEd) likviidsust toetavate meetmete tõhus rakendamine. Selle riigipõhise allsoovituse järgimiseks sisaldas Prantsusmaa taaste- ja vastupidavuskava ainult ühte investeeringut ja mitte ühtegi reformi.

Riigipõhist allsoovitust järgiti aga täiel määral veel enne, kui Prantsuse ametiasutused investeeringu lõpule viisid. Sellest tulenevalt järgiti riigipõhist allsoovitust ilma mingi vajaduseta taaste- ja vastupidavusrahastu meetmete järele.

¹⁸ 2020. aasta riigipõhine allsoovitus 3.4.

¹⁹ 2020. aasta riigipõhine allsoovitus 3.2.

²⁰ 2020. aasta riigipõhine allsoovitus 3.3.

²¹ 2020. aasta riigipõhine allsoovitus 3.3.

²² 2020. aasta riigipõhine allsoovitus 3.1.

43 Vaadates riigipõhiste allsoovituste järgimist teemade kaupa (vt *joonis 6*), täheldasime järgmist:

- o enamikus teemavaldkondades käsitletakse riigipõhiseid allsoovitusi mitmesuguste taaste- ja vastupidavusrahastu meetmete ning sellevälise riigipoolsete meetmete abil (välja arvatud abijärgsete programmide meetmed, mida käsitletakse üksnes taaste- ja vastupidavusrahastu väliste meetmetega);
- o kolmes teemavaldkonnas on enamikku riigipõhistest allsoovitustest järgitud märkimisväärses mahu või täielikult taaste- ja vastupidavusrahastu väliste meetmete kaudu („rahastamisvahendite kättesaadavuse parandamine“, „maksusüsteemide lihtsustamine“ ja „abijärgsete programmide rakendamine“);
- o ülejäänud kolmes teemavaldkonnas käsitleti suuremat osa riigipõhistest allsoovitustest vähemalt osaliselt taaste- ja vastupidavusrahastu meetmetega, kuid enamikku neist vaid vähesel määral („erainvesteeringute edendamine“, „regulatiivse või halduskoormuse vähendamine“ ning „muu üldine toetus majanduskasvule ja konkurentsivõimele“).
- o teemavaldkond, mille puhul on riigipõhiseid allsoovitusi käsitletud üksnes taaste- ja vastupidavusrahastu väliste meetmetega, on „abijärgsete programmide rakendamine“, ning valdkond, mida käsitletakse üksnes taaste- ja vastupidavusrahastu meetmetega, on „regulatiivse või halduskoormuse vähendamine“.

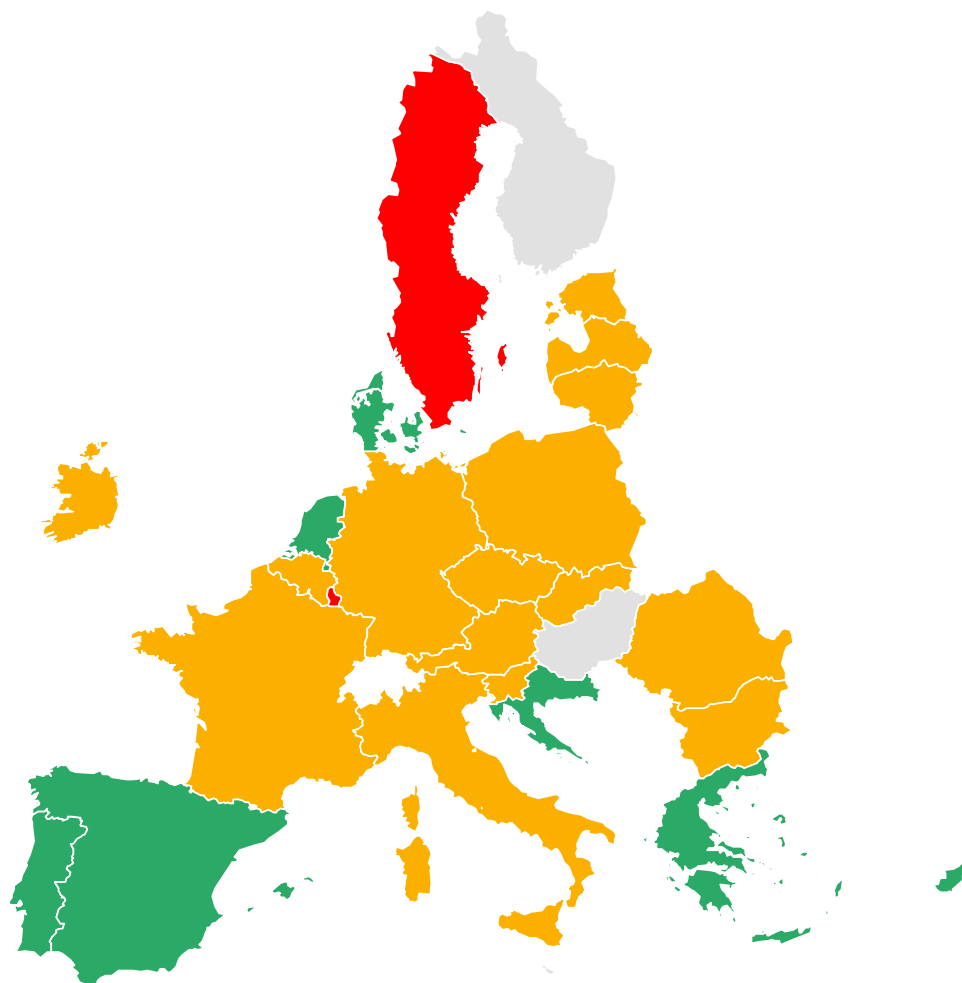
Joonis 6 | Ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovituste käsitlemine meetmes teemavaldkondade kaupa

Allikas: kontrollikoda.

- 44** Tuginedes oma analüüsile selle kohta, mil määral on riigipõhiseid allsoovitusi järgitud, koondasime tulemused iga liikmesriigi kohta. Hindamisel võtsime arvesse riigipõhiste allsoovituste arvu igas kategoorias (järgitud täielikult / suures osas / vähesel määral / ei ole järgitud), samuti nende asjakohasust ja suhtelist tähtsust asjaomase liikmesriigi ettevõtluskeskkonna poliitikavaldkonna jaoks. Kokkuvõttes järeldame, et enam kui pooltes liikmesriikides (16 liikmesriiki 27-st) on riigipõhiseid allsoovitusi taaste- ja vastupidavusraha reformides ja investeeringutes järgitud vaid vähesel määral. **Joonisel 7** on esitatud ülevaade meie hindamisest riigipõhiste allsoovituste järgimise kohta igas liikmesriigis. **II lisas** toodud lingilt **(3)** leiate meie üksikasjaliku hinnangu selle kohta, mil määral järgiti igas liikmesriigis taaste- ja vastupidavusraha meetmetega riigipõhiseid allsoovitusi.

Joonis 7 | Koondhinnang ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovituste järgimisele liikmesriigi tasandil taaste- ja vastupidavusrahastu reformide ja investeeringute kaupa

Ükski reform ega investeering ei käsitlenud ettevõtluskeskkonna riigipõhiseid allsoovitusi	Luksemburg ja Rootsi
Ettevõtluskeskkonna riigipõhiseid allsoovitusi käsitletakse taaste- ja vastupidavusrahastu reformides ja investeeringutes vähesel määral	Belgia, Bulgaaria, Tšehhi, Saksamaa, Eesti, Iirimaa, Prantsusmaa, Itaalia, Läti, Leedu, Malta, Austria, Poola, Rumeenia, Sloveenia ja Slovakkia
Ettevõtluskeskkonna riigipõhiseid allsoovitusi käsitletakse taaste- ja vastupidavusrahastu reformide ja investeeringutega suures osas	Taani, Kreeka, Hispaania, Horvaatia, Küpros, Madalmaad ja Portugal
Ettevõtluskeskkonna riigipõhiseid allsoovitusi on järgitud taaste- ja vastupidavusrahastu reformides ja investeeringutes täiel määral	–
Ettevõtluskeskkonna riigipõhiseid allsoovitusi on järgitud märkimisväärses määras või täielikult ilma taaste- ja vastupidavusrahastu reformide või investeeringute panuseta	Ungari ja Soome

Allikas: kontrollikoda.

Mõningaid struktuurseid ettevõtluskeskkonna probleeme ei käsitletud või käsitleti vaid vähesel määral

- 45** Taaste- ja vastupidavusrahastu määruses osutatakse investeeringutele ja reformidele, kuid neid mõisteid ei määratleta. [Suunistes](#)²³ liikmesriikidele taaste- ja vastupidavuskavade kohta märkis komisjon, et taaste- ja vastupidavusrahastu meetmete, eelkõige reformide, eesmärk on muuta struktuurselt parameetreid ja seega aidata kaasa struktuurimuutustele.
- 46** Leidsime, et taaste- ja vastupidavusrahastu meetmete ulatus ja ambitsioonikuse tase on erinevad. Mitme reformi puhul, mis käsitlesid ettevõtluskeskkonna riigipõhiseid allsoovitusi, oli olemas potentsiaal struktuursete probleemide lahendamiseks. Teiste puhul oli väiksem tõenäosus viia ellu muudatusi ja täiustusi, millel on märkimisväärne ja pikaajaline mõju, nagu komisjoni suunistes ette nähtud²⁴. Näiteid selle kohta on toodud [2. selgituses](#).

2. selgitus

Reform, millel on potentsiaali struktuursete probleemide lahendamiseks

Austria – idufirmade pakett: reformi eesmärk on luua uus äriühingu õiguslik vorm, mis sobib paremini idufirmadele ja uuenduslikele VKEdele, pakkudes investoritele ja töötajatele paindlikku osakute eraldamist ning tulevasi maksusoodustusi. Koos muude reformidega selles valdkonnas prognoosivad Austria ametiasutused, et 2028. aasta lõpuks luuakse märkimisväärne arv uusi ettevõtteid (7500), mis aitab kiirendada ettevõtete loomist ja majanduskasvu. Meie hinnangul aitab see osaliselt kaasa teemakohaste 2019. ja 2020. aasta riigipõhiste allsoovituste (milles kutsutakse üles toetama ettevõtete kasvu) järgimisele.

Reform, mis tõenäoliselt struktuurseid probleeme ei lahenda

Küpros – meetmed, millega edendatakse juurdepääsu riiklikult rahastatavale teadustaristule ja laboritele: reformi eesmärk on optimeerida riiklikult rahastatud teadustaristu (nt laborid, seadmed ja vahendid, erialane teave, pädevusvaldkonnad ja teenused, et hõlbustada koostööpartnerlusi teadus- ja innovatsioonikeskkonnas) kasutamist ettevõtlusringkondades. Reformi eesmärk on suurendada erainvesteeringuid.

²³ Komisjon, SWD(2021) 12, osa 1/2, lk 14.

²⁴ Samas.

Reform hõlmab e-platvormi väljatöötamist, milles loetletakse kõik 19 riiklikku teadusasutust, sealhulgas nende teadustaristu ja kontaktisik. Meie arvates on e-platvormi väljatöötamine üksnes kaudselt seotud vastavas 2020. aasta riigipõhises allsoovituses tehtud üleskutsega suurendada Küprosel erainvesteeringuid ning ei aita kaasa selle järgimisele.

47 Ühes varasemas eriaruandes²⁵ märkisime, et üldiselt aitasid taaste- ja vastupidavuskavad kaasa enamiku 2019. ja 2020. aasta riigipõhiste soovitude järgimisele. Samas toonitasime, et mõned riigipõhiste soovitude olulised elemendid – mis on suures osas seotud korduvate struktuursete probleemidega – on jäänud käsitlemata. See kehtib ka ettevõtluskeskkonna poliitikavaldkonna kohta, kus mõnes riigipõhises allsoovituses viidatakse struktuursetele probleemidele, mida ei käsitleta või käsitletakse vaid vähesel määral. Näiteks:

- 2019. aasta riigipõhiseid allsoovitusi, mille eesmärk oli vähendada ettevõtete regulatiivset ja halduskoormust Belgias, Tšehhis, Saksamaal, Prantsusmaal, Austrias ja Sloveenias, järgiti vaid vähesel määral;
- 2020. aasta riigipõhiseid allsoovitusi, mille eesmärk oli edendada erainvesteeringuid Bulgaarias, Tšehhis, Eestis, Leedus, Luksemburgis ja Rootsis, ei järgitud.

Ettevõtluskeskkonna reformide elluviimisel esines viivitusi, kuid mõned esimesed tulemused aitasid kaasa riigipõhiste soovitude järgimisele

48 Selles osas hindame, kas neljas liikmesriigis (Bulgaaria, Hispaania, Küpros ja Austria) rakendati ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovitustega seotud taaste- ja vastupidavusraha reforme kavakohaselt. Oma hinnangu koostamiseks valisime neljast riiklikust taaste- ja vastupidavuskavast välja 25 reformi, mille lõpuleviimise tähtaeg oli 2024. aasta juuni. Kontrollisime, kas liikmesriigid saavutasid oma lõpliku eesmärgi või sihi algsetes nõukogu rakendusotsustes ja hilisemates rakendusotsuste muudatustes märgitud ajaks. Kuigi nõukogu rakendusotsuses märgitud aeg on vaid soovituslik, annab see kasulikku teavet võimalike viivituste kohta. Meie analüüsis ei võetud arvesse investeeringuid, kuna neist enamiku lõpuleviimise tähtaeg oli pärast nimetatud kuupäeva.

²⁵ Eriaruande 21/2022 punkt 53.

Enamiku reformide puhul esines viivitusi

49 Meie analüüs näitab, et neist 25 reformist seitse (28%) olid nõukogu rakendusotsuses märgitud ajaks lõpule viidud. Veel 11 reformi (44%) kohta teatati, et need viidi lõpule algselt kavandatust hiljem, kusjuures üheksa neist hilinesid rohkem kui kuus kuud. Ülejäänud seitse reformi (28%) ei olnud 2025. aasta aprilliks, kui me oma kohapealsed auditikülastused lõpetasime, lõpule viidud (vt [tabel 2](#)).

Tabel 2 | Valitud ettevõtluskeskkonna riigipõhiseid allsoovitusi käsitlevate reformide rakendamise seis 2025. aasta aprilliks

Valimi liikmesriigid	Reformid, mille lõpuleviimise tähtaeg oli nõukogu algse rakendusotsuse kohaselt 2024. aasta juuni	Reformid, mis on liikmesriikide teatel lõpule viidud								Reformid, mis ei ole veel lõpule viidud	
		Nõukogu rakendusotsuses märgitud ajaks ellu viidud		Väike viivitus (≤ kuus kuud)		Hilines (>6 kuni ≤12 kuud)		Suur viivitus (>12 kuud)			
Austria	5	-	0%	-	0%	1	20%	4	80%	-	0%
Bulgaaria	10	4	40%	-	0%	2	20%	-	0%	4	40%
Küpros	6	-	0%	2	33%	1	17%	1	17%	2	33%
Hispaania	4	3	75%	-	0%	-	0%	-	0%	1	25%
Kokku	25	7	28%	2	8%	4	16%	5	20%	7	28%
		18 (72%)								7 (28%)	

Allikas: kontrollikoda komisjoni andmete põhjal.

50 Rohkem kui kuue kuu pikkuse viivitusega reformide puhul (sealhulgas need, mis ei olnud meie auditi ajaks lõpule viidud) on viivituste põhjused erinevad ning hõlmavad poliitilise kokkuleppe puudumist, haldusprobleeme ja tehnilisi probleeme. Meie auditikülastuste lõpetamise ajaks oli ainult Austria viinud lõpule kõik ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovitustega seotud taaste- ja vastupidavusrahastru reformid. Võttes arvesse, et meetmed tuleb lõpule viia 2026. aasta augusti lõpuks, ohustavad lisaviivitused meetmete lõpuleviimist ja seega tulemuste saavutamist.

Reformid saavutasid üldiselt oma kavandatud väljundid, kuid seni on vaid kolmandik neist andnud märkimisväärsed tulemusi

- 51** Kooskõlas finantsmääruse ja meie enda metoodikaga liigitame ettevõtluskeskkonna poliitikavaldkonna reformi või investeeringu saavutused järgmiselt:
- **väljund:** reformi või investeeringuga loodu või saavutatu, näiteks õigusakti vastuvõtmine, millega kehtestatakse maksusoodustus, vähendatakse halduskoormust või kaotatakse konkurentsi takistavad piirangud;
 - **tulemus:** reformi või investeeringu kohene mõju pärast selle lõpuleviimist, näiteks uute ettevõtete asutamine erikorra alusel või ettevõtete suuremad investeeringud sihtvaldkondadesse, mis on seotud pakutavate stiimulitega;
 - **mõju:** laiemad pikaajalised tagajärjed, nagu parem juurdepääs rahastamisvõimalustele või erainvesteeringutele, üldine majanduskasv ja konkurentsivõime.
- 52** Uurisime, mil määral olid taaste- ja vastupidavusrahastu ettevõtluskeskkonna reformid, mis oli kavas 2024. aasta juuniks lõpule viia, saavutanud oodatud väljundid, tulemused või mõju. Meie hindamine põhines nõukogu rakendusotsuses esitatud oodatavate saavutuste dokumentaalsel läbivaatamisel ning tõenditel, mille liikmesriigid esitasid meie külastuste ja neile järgnenud suhtluse käigus.

Peaaegu kõik lõpuleviidud taaste- ja vastupidavusrahastu reformid saavutasid oma kavandatud väljundid

- 53** Hindasime, kas valitud reformide väljunditele vastavad eesmärgid ja sihid olid rahuldavalt täidetud. Meie analüüs näitas, et 18 reformist, mis olid lõpule viidud 2025. aasta aprilliks, olid 17 reformi kavandatud väljundid saavutatud. **III lisas** on esitatud kõigi 18 reformi väljundite üksikasjalik analüüs. Täpsemalt:
- 17 reformi olid täitnud kõik oma esialgsetes kavades sätestatud eesmärgid ja sihid ning seega saavutanud oodatud väljundid (näiteks seaduse vastuvõtmine või jõustumine);
 - ühe reformi puhul järeldasime, et kõiki selle kavandatud väljundeid ei olnud saavutatud, kuna eesmärk oli vaid osaliselt täidetud. Komisjon oli selle elluviimise aga rahuldavaks hinnanud.

54 Kuigi valimisse kaasatud reformid saavutasid suures osas oma väljundid, kuna vastavad eesmärgid ja sihid täideti, on siiski mõned üldised piirangud.

- o Nagu märgitud käesoleva aruande tähelepanekute esimeses osas (vt punktid [22–26](#)), on reformide ulatus ja laad erinev ning mõnel juhul ei pruugi eesmärkide ja sihtide täitmine tingimata kaasa tuua struktuurseid muutusi asjaomase liikmesriigi ettevõtluskeskkonnas.
- o Nagu oleme varasemates aruannetes märkinud²⁶, piirduvad reformide eesmärgid ja sihid väljundite mõõtmisega. See kehtib ka ettevõtluskeskkonna valdkonnas. Valimisse kaasatud reformide puhul vastavad kõik eesmärgid ja sihid väljunditele, enamasti seaduse vastuvõtmise kujul. Seega on maksetingimus täidetud niipea, kui seadus, mis sisaldab kõiki nõutavaid elemente, on vastu võetud, mitte siis, kui seaduse mõju on ilmnenu.

55 Seoses taaste- ja vastupidavusrahaistu lisaväärtusega märkisid meie külastatud nelja liikmesriigi asjaomaste ministeeriumide esindajad, et paljud reformid olid olnud arutlusel või määratletud riigipõhistes soovitudes osutatud tõsiste probleemide võimaliku lahendusena juba enne taaste- ja vastupidavusrahaistu loomist. Nende arvates oli taaste- ja vastupidavusrahaistu rahalisel toetusel siiski oluline roll reformide tegelikul elluviimisel ja rakendamise tagamisel just sellel ajahetkel.

Kolmandik lõpuleviidud reformidest andis märkimisväärsed tulemusi

56 17 reformi puhul, mille kõik eesmärgid ja sihid lugesime 2025. aasta aprilliks täidetuks, hindasime, kas oli tõendeid selle kohta, et meetme lõpuleviimisega saavutati tulemusi või mõju. Hinnangu koostamiseks liigitasime liikmesriikide esitatud teabe iga reformi tulemuste kohta järgmiselt:

- o „**tulemused puuduvad**“, kui tulemuste kohta ei ole võimalik tõendeid esitada;
- o „**tulemused on piiratud**“, kui saavutatud tulemused jäid tunduvalt alla nõukogu rakendusotsuses või muudes asjakohastes tõendavates dokumentides kirjeldatud reformi põhieesmärgile;
- o „**tulemused on märkimisväärsed**“, kui need on vähemalt üldjoontes kooskõlas nõukogu rakendusotsuses ja muudes asjakohastes tõendavates dokumentides kirjeldatud reformi põhieesmärgiga.

²⁶ Eriaruande [21/2022](#) punkt 88; eriaruande [26/2023](#) punkt 48.

- 57** Oma analüüsi põhjal leiame, et tulemused olid 17 reformist viie puhul märkimisväärsed ning kaheksa reformi puhul olid tulemused piiratud. Liikmesriigid ei suutnud esitada tõendeid taaste- ja vastupidavusraha reformi põhieesmärgiga kooskõlas olevate tulemuste saavutamise kohta veidi vähem kui veerandi lõpuleviidud reformide puhul (17-st nelja puhul). *Selgituses 3* on toodud näide igast kategooriast.

3. selgitus

Ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovitustega seostatud taaste- ja vastupidavusraha reformidega saavutatud tulemused

Märkimisväärsed tulemused

Bulgaarias oli raadiosagedusspektri tõhusa kasutamise reformi eesmärk parandada 5G-valmidust ja edendada 5G kiiremat kasutuselevõttu. Reform, mis seisnes spektritasude vähendamist käsitleva õigusakti jõustumises ja spektri eraldamise lõpuleviimises, andis märkimisväärsed tulemusi: komisjoni avaldatud digitaalmajanduse ja ühiskonna indeksi kohaselt suurenes 5G leviala 0%-lt 2020. aastal 67%-le 2023. aastal.

Piiratud tulemused

Austrias kehtestati omakapitali tugevdamise reformiga, mis käsitles osaliselt 2019. aasta riigipõhist allsoovitust ettevõtete kasvu toetamise kohta, rekapiitalseerimismäärus, millega tehti kättesaadavaks miljard eurot, et konverteerida makseviivituses olevad tagatud laenud omakapitaliks. Rohkem kui kolm aastat pärast reformi jõustumist oli turunõudlus rekapiitalseerimismeetmete järele väike ja ametiasutused olid saanud 18 taotlust tagasimaksmata laenudega seotud vastutusnõuete edasilükkamiseks kogusummas ligikaudu 2,5 miljonit eurot.

Sama reformi raames võtsid Austria ametiasutused vastu ka riskikapitalifondi seaduse, et hõlbustada omakapitali pakkumist või äriühingutes osalemist. Tulemused sõltuvad ka investorite nõudlusest keskpikas ja pikas perspektiivis. Selle seaduse alusel, mis jõustus 2023. aastal pärast pikaajalistest poliitilistest läbirääkimistest tingitud 18-kuulist viivitust, ei ole siiani loodud ühtki muutuvkapitaliga investimisühingut.

Eeltoodu põhjal järeldame, et reform annab üldise struktuuri omakapitali suurendamiseks, kuid seni on selle tulemused olnud väga piiratud.

Tõendatavaid tulemusi pole

Küprosel sisaldab ettevõtete ühinemist ja omandamist edendavate stiimulite reform, mis on seotud 2019. ja 2020. aasta riigipõhiste allsoovitustega VKEdele rahastamisele juurdepääsu kohta, tegevuskava koos täpse suunitlusega stiimulitega, edendamaks ettevõtete ühinemist või omandamist, et neid laiendada ja konkurentsivõimelisemaks muuta.

Kuigi reform on saavutanud kavandatud väljundi, milleks oli tegevuskava heakskiitmine 2023. aasta augustis, ei ole see seni tulemusi andnud. Näiteks ei olnud 2024. aasta oktoobri seisuga kehtestatud toetuskavasid, kuigi see oli üks reformi eesmärgi.

58 Piiratud tulemustel või nende puudumisel on mitu põhjust.

- Reformid võivad sõltuda teguritest, mis ei ole riigi ametiasutuste kontrolli all. Need võivad hõlmata majanduslikke muutusi.
- Liikmesriigid ei jälginud mõne reformi tulemusi või ei määranud kindlaks asjakohaseid näitajaid tulemuste mõõtmiseks.
- Tulemuste saavutamiseks on vaja aega. See kehtib eelkõige struktuurireformide kohta, mis eeldavad sageli seaduse vastuvõtmist või muutmist. Mis tahes õiguslike muudatuste mõju avaldumiseks võib aga kuluda kuid või aastaid. Meie valimis oli 10-st piiratud tulemustega või ilma tõendatud tulemusteta reformist 8 lõpule viidud alles 2023. või 2024. aastal, mistõttu võib märkimisväärsete tulemuste avaldumiseks olla liiga vara.

59 Kuigi taaste- ja vastupidavusraha määruses ei nõuta sõnaselgelt, et liikmesriigid kehtestaksid konkreetseid tulemusnäitajad, on need tulemuslikkuse hindamiseks mõõdapääsmatud. Erinevalt tööturureformidest²⁷ näitas meie analüüs, et kuigi taaste- ja vastupidavuskavas ei olnud tulemusnäitajat kindlaks määratud, olid liikmesriikide ametiasutused kehtestanud näitajad enamiku lõpuleviidud reformide (17-st 13) eesmärkide saavutamise mõõtmiseks ja hindamiseks.

60 *Tabelis 3* antakse ülevaade meie analüüsi tulemustest 17 lõpuleviidud taaste- ja vastupidavusraha reformi kohta ning *IV lisas* on esitatud üksikasjalik analüüs iga reformi kohta.

²⁷ Eriaruande 10/2025 punkt 65.

Tabel 3 | Lõpuleviidud taaste- ja vastupidavusrahastu ettevõtluskeskkonna reformide tulemused neljas valitud liikmesriigis

Liikmesriik	Reformide arv						
	Märkimisväärsed tulemused		Piiratud tulemused		Tulemusi ei ole		Kokku
Bulgaaria	1	20%	3	60%	1	20%	5
Hispaania	1	33%	2	67%	-	0%	3
Küpros	1	25%	1	25%	2	50%	4
Austria	2	40%	2	40%	1	20%	5
Kokku	5	29%	8	47%	4	24%	17

Märkus: keskendume tulemustele, kuna mõju on liiga vara hinnata. Eri kategooriate määratluste kohta vt punkt 56.

Allikas: kontrollikoda komisjoni andmete põhjal.

- 61** Lisaks märgime, et isegi nende reformide puhul, mis saavutasid märkimisväärsed tulemusi, sõltub võimalik mõju ja pikaajaline toime ettevõtluskeskkonnale mitmest tegurist, samuti võivad neid vähendada näiteks järgmised tegurid:
- o **piiratud ajaline raamistik:** mõne reformi eesmärk oli sekkuda piiratud aja jooksul, et leevendada pandeemiast põhjustatud sotsiaal-majanduslikku šokki. Sellise reformi näide on Hispaania 2020. ja 2021. aastal COVID-19 pandeemia mõju leevendamiseks võetud meetmed, millega kehtestati 2020. ja 2021. aastal mitu maksude edasilükkamise meedet. Reformiga saavutati pandeemia ajal märkimisväärsed tulemusi, sest seda toetust sai üle 1,5 miljoni iseendale tööandjaks oleva isiku ja ettevõtte. Selle mõju ei paista aga olevat pikaajaline. Pankrotiavalduste arv selles toetusetapis tööpoolest vähenes, kuid üldjoontes suurenes 2021. aasta lõpust kuni 2024. aastani, jõudes viimase enam kui kümne aasta kõrgeimale tasemele²⁸;

²⁸ Eurostat – Quarterly registrations of new businesses and declarations of bankruptcies – statistics.

- o **reformi piiratud ulatus:** kuigi mõned reformid annavad märkimisväärseid tulemusi, ei avalda need tulemused tõenäoliselt olulist mõju asjaomase riigipõhise allsoovituse järgimisele, sest need reformid käsitlevad vaid vähesel määral riigipõhises allsoovituses osutatud probleeme. Üks sellekohane näide meie valimis on Küprose reform „Teadusuuringutesse ja innovatsiooni investeerimise ja inimkapitali stiimulid“, millega kehtestati mitu stiimulit investeerimise edendamiseks uuenduslikesse ettevõtetesse ja välismaiste talentide ligimeelitamiseks kahe viisakava kaudu. Kuigi reformiga saavutati märkimisväärseid tulemusi, ei paranda see tõenäoliselt märkimisväärselt VKEde juurdepääsu rahastamisele;
- o üsna **kauge seos reformi ja ettevõtluskeskkonna vahel:** see kehtib näiteks Austria reformi „Riiklik finantshariduse strateegia“ kohta. Kuna reformi eesmärk on kehtestada riiklik finantshariduse strateegia ja pädevusraamistik, et tõsta finantshariduse taset koolides ja noorte jaoks, on see seotud pigem hariduse kui ettevõtluskeskkonnaga;
- o **taaste- ja vastupidavusrahastu meetmete, eriti reformide, muutmine:** taaste- ja vastupidavusrahastu määruses on sätestatud, et muudatuste suhtes saab parandusmeetmeid võtta kuni 31. detsembrini 2026, st kuupäevani, mil komisjon teeb viimaste maksetaotluste alusel väljamaksed²⁹. Määruses ei täpsustata tagajärgi mis tahes tagasipööramisele, mis leiab aset pärast lõppmaksetaotluse hindamist, ning muud olemasolevad raamistikud ei võimalda komisjonil seda riski tõhusalt kõrvaldada, sest õiguslikel põhjustel saab parandusmeetmeid kohaldada ainult väga erandlikel juhtudel.

Taaste- ja vastupidavusrahastu reformid aitasid osaliselt kaasa riigipõhiste allsoovituste järgimisele

- 62** Igall aastal avaldab komisjon Euroopa poolaasta kevadpaketi oma hinnangu iga riigipõhise allsoovituse järgimise kohta. Ta kasutab nende järgimise hindamiseks viit kategooriat: „edusammud puuduvad“, „vähesed edusammud“, „mõningad edusammud“, „märkimisväärsed edusammud“ ja „täielikult täidetud“.
- o „**Edusammud puuduvad**“: kui liikmesriik ei ole teatanud riigipõhise soovitusetaitmiseks võetavatest meetmetest ega ole neid vastu võtnud.

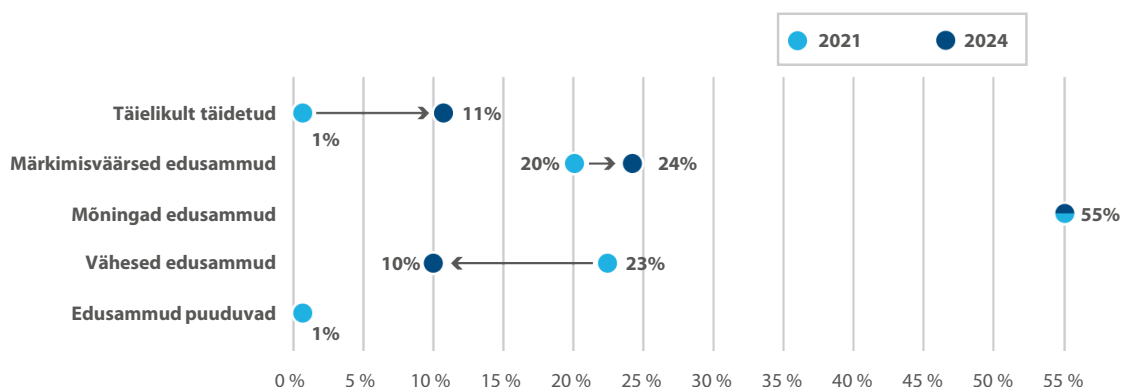
²⁹ Taaste- ja vastupidavusrahastu määruse artikli 24 lõiked 1 ja 3.

- o „**Vähesed edusammud**“: kui liikmesriik on teatanud mõningatest meetmetest riigipõhise soovitusel täitmiseks, kuid need tunduvad ebapiisavad ja/või nende vastuvõtmine/rakendamine on ohus.
- o „**Mõningad edusammud**“: kui liikmesriik on välja kuulutanud või vastu võtnud meetmed riigipõhise soovitusel täitmiseks. Meetmed on paljulubavad, kuid kõiki neist ei ole veel rakendatud ja rakendamine ei ole kõigil juhtudel kindel.
- o „**Märkimisväärsed edusammud**“: kui liikmesriik on vastu võtnud meetmed, millest enamik on ellu viidud.
- o „**Täielikult täidetud**“: kui liikmesriik on vastu võtnud ja ellu viinud meetmed riigipõhise soovitusel nõuetekohaseks täitmiseks.

63 Nagu on sätestatud [Euroopa poolaasta](#)³⁰ raames, võtab komisjon riigipõhiste soovitusel järgimise hindamisel arvesse kogu riiklikku poliitikakujundamist ja läheb seega kaugemale taaste- ja vastupidavusrahastu meetmetest.

64 Kokkuvõttes annab meie analüüs komisjoni hinnangu kohta vastuolulise pildi riigipõhiste allsoovituste järgimise ulatusest (komisjoni hinnatud muutus järgimise seisus) aastatel 2021–2024. Märkimisväärsed edusammudega või täielikult täidetud riigipõhiste allsoovituste osakaal suurenes 21%-lt 2021. aastal 35%-le 2024. aastal. Ligikaudu kahe kolmandiku riigipõhiste allsoovituste puhul tehti aga vaid mõningaid või piiratud edusamme (vt [joonis 8](#) ja [V lisa](#)).

Joonis 8 | 2019. ja 2020. aasta ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovituste täitmise seis 2024. aastal

Allikas: kontrollikoda komisjoni andmete põhjal.

³⁰ Määrus (EL) 2024/1263 majanduspoliitika tulemusliku koordineerimise ja mitmepoolse eelarvejärelvalve kohta, põhjendused 10 ja 12 ning artikkel 16.

- 65** Lisaks märgime, et 27 liikmesriigist kaheksas ei ole täitmise seis muutunud³¹ ja ühes liikmesriigis seis halvenes³². Ainult üks liikmesriik täitis täielikult³³ ja teine märkimisväärses mahus³⁴ kõik oma 2019.–2020. aasta ettevõtluskeskkonna riigipõhised allsoovitused, kuid seda ilma taaste- ja vastupidavusraha toetuseta. Meie arvates näitab see, et taaste- ja vastupidavusraha meetmetest tulenevate riigipõhiste soovituste täitmisel tehtud edusammud, mida on küll rohkem kui tööturu valdkonnas³⁵, on endiselt aeglased.
- 66** Meie valitud nelja liikmesriigi puhul analüüsisime ka seda, mil määral mõjutasid ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovitustega seotud taaste- ja vastupidavusraha reformid komisjoni hinnangut soovituste järgimise kohta. Selleks tegime kõigepealt kindlaks, milliste ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovituste järgimises oli aastatel 2021–2024 toimunud edasimineku. Teiseks kontrollisime komisjoni hinnangus sisalduva teabe põhjal, kas see edasimineku tulenes neljas vaatlusaluses liikmesriigis rakendatud taaste- ja vastupidavusraha ettevõtluskeskkonna reformidest.
- 67** Kokku said meie valimisse kuulunud neli liikmesriiki 15 riigipõhist allsoovitust. Viimase nelja aasta jooksul on komisjon parandanud oma hinnangut üheksa riigipõhise allsoovituse järgimisele; viie riigipõhise allsoovituse puhul ei ole edusamme tehtud ja ühe puhul alandati hinnangut. Lisaks leidsime, et üheksast riigipõhisest allsoovitusest, mille järgimise hinnangut kolmes liikmesriigis parandati, märgib komisjon kuue puhul, et nendega seostatud taaste- ja vastupidavusraha reformid aitasid nende edenemisele kaasa. Liikmesriikide tasandil oli ainus erand Bulgaaria, mille puhul ei osutatud komisjoni hinnangus ühelegi taaste- ja vastupidavusraha reformile, mis oleks seotud kahe riigipõhise allsoovitusega, mille järgimise hinnangut parandati. Lisaks märgime, et kahe hinnangu parandamise puhul – üks Hispaania ja teine Küprose kohta – viidatakse ka investeeringutele (kokku neli), mis ei ole küll veel lõpule viidud, kuid on osaliselt aidanud kaasa vastavate riigipõhiste allsoovituste järgimisele (vt [joonis 3](#)).

³¹ Saksamaa, Eesti, Iirimaa, Kreeka, Itaalia, Leedu, Malta, Rootsi.

³² Madalmaad.

³³ Soome.

³⁴ Ungari.

³⁵ Eriaruanne 10/2025, punkt 67 ja V lisa.

- 68** Neist kuuest riigipõhisest allsoovitusest, mille puhul täheldati edasiminekut, muutis komisjon oma hinnangut taaste- ja vastupidavusrahastu reformide mõjule „piiratud edusammudelt“ „mõningateks edusammudeks“. Ülejäänud neljal juhul muudeti hinnang „märkimisväärseteks edusammudeks“ või „täielikult täidetuks“ (vt [tabel 4](#) ja [4. selgitus](#)).

Tabel 4 | Muudatused komisjoni hinnangus ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovitustele, mille edenemine on saavutatud tänu vastavatele taaste- ja vastupidavusrahastu meetmetele, juuni 2024

Liikmesriik	Riigipõhised allsoovitused								
	Ettevõtluskeskkonna riigipõhised allsoovitused	Ei ole parandatud (2021–2024)	Alandatud (2021–2024)	Parandatud (2021–2024)	Selliste hinnangu tõstmiste arv, mis viitavad taaste- ja vastupidavusrahastu reformide ja investeeringute panusele				
					Kokku hinnangu tõstetud (2021–2024)	Piiratud edusammudelt mõningate edusammudeni	Piiratud edusammudelt märkimisväärsete edusammudeni	Mõningatelt edusammudelt märkimisväärsete edusammudeni	Märkimisväärsetelt edusammudest täieliku täitmiseni
Bulgaaria	3	-	1	2	-	-	-	-	-
Hispaania	3	1	-	2	2	1	-	1	-
Küpros	5	2	-	3	2	1	1	-	-
Austria	4	2	-	2	2	-	-	1	1
Kokku	15	5	1	9	6	2	1	2	1

Allikas: kontrollikoda komisjoni andmete põhjal.

4. selgitus

Taaste- ja vastupidavusrahastu meetmed, mis aitavad kaasa riigipõhise allsoovituse edasiviimisele „piiratud edusammudelt“ „märkimisväärsete edusammude“ alla

2019. aastal sai Küpros riigipõhise allsoovituse tagada usaldusväärsed ja kiired süsteemid omandiõigust tõendavate dokumentide ja kinnisvaraõiguste väljastamiseks ja üleandmiseks. Komisjon oli kuni 2023. aastani andnud selle järgimisele hinnangu „piiratud edusammud“.

Küprose taaste- ja vastupidavuskava sisaldas reformi, mille eesmärk oli tegeleda omandiõigust tõendavate dokumentide väljastamise ja üleandmise süsteemi ebatõhususega. Reform sisaldas kolme eesmärki ja üht sihti, mis käsitlesid omandiõigust tõendavate dokumentide väljastamise pooleliolevate kohtuasjade läbivaatamist, uue planeerimis- ja ehituslubade poliitika laiendamist, tänavate ja hoonete reguleerimise seaduse läbivaatamist ning kinnisvaramüügi seaduse muutmist.

Praeguse seisuga on muudetud kinnisvaramüügi seadust ja vastu on võetud uus planeerimis- ja ehituslubade poliitika ning seda on laiendatud, et võimaldada esitada elektroonilisi taotlusi planeerimis- ja ehituslubade saamiseks.

Komisjon tõstis oma hinnangu riigipõhise allsoovituse järgimisele 2024. aastal „märkimisväärsete edusammudeni“, tuginedes selleks aastaks kõnealuse reformi raames võetud meetmetele. Meie audititöö kinnitab, et reform aitas tõepoolest kaasa riigipõhise allsoovituse järgimisele.

Taaste- ja vastupidavusrahastu meetmed, mis aitavad kaasa riigipõhise allsoovituse edasiviimisele „piiratud edusammudelt“ „mõningate edusammude“ alla

2020. aastal sai Hispaania riigipõhise allsoovituse edendada erainvesteeringuid majanduse elavdamise soodustamiseks. Komisjon andis selle järgimisele kuni 2021. aastani hinnangu „piiratud edusammud“.

Komisjon hindas edusamme erainvesteeringute edendamisel taaste- ja vastupidavusrahastu meetmete kaudu peamistes tööstusharudes:

- investeering, millega edendatakse Hispaania tööstusliku ülemineku seisukohast oluliste strateegiliste sektorite, näiteks autotööstuse, lennunduse ja merenduse väärtusahelate ümberkujundamist (investeering ES-C[C12]-I[I2] programm konkurentsivõime ja tööstuse kestlikkuse edendamiseks);
- reform turismitööstuse konkurentsivõime suurendamiseks (ES-C[C14]-R[R1] kuninglik dekreet turismi konkurentsivõime riikliku finantsfondi rakendamise kohta).

2022. aastal tõstis komisjon oma hinnangu selle riigipõhise allsoovituse järgimise kohta „piiratud edusammudelt“ „mõningatele edusammudele“. Meie audititöö kinnitab, et reform aitas juba kaasa riigipõhise allsoovituse järgimisele.

69 Erinevalt tööturualastest riigipõhistest allsoovitustest³⁶ märgib komisjon riigipõhiste soovitude hinnangu tõstmisel enamasti, et nende riigipõhiste allsoovitustega seotud taaste- ja vastupidavusraha reformid on edasiminekuks kaasa aidanud. Meie analüüs kinnitas, et kuus lõpuleviidud reformi aitasid tõepoolest kaasa vastavate riigipõhiste allsoovituste järgimisele ettevõtluskeskkonna valdkonnas. Lisaks peeti hinnangu tõstmise olulisteks teguriteks veel kolme reformi, mis ei olnud täielikult lõpule viidud, kuid olid saavutanud olulised eesmärgid (vt [VI lisa](#)).

70 Kuue riigipõhise allsoovituse puhul, mille hinnangut oli tõstetud taaste- ja vastupidavusraha reformide panuse tõttu, järeldame, et panus oli märkimisväärne kolmel juhul, kuid ülejäänud kolme puhul osaline, sest hinnangu tõstmine nõudis ka muid meetmeid, mis olid väljaspool taaste- ja vastupidavusraha reformi, või siis kuulusid taaste- ja vastupidavusraha raamesse, kuid olid vastava riigipõhise allsoovitusega sidumata (vt [tabel 5](#)).

Tabel 5 | Ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovituste hinnangu tõstmine ja see, mil määral aitasid reformid kaasa valimisse kuuluvate liikmesriikide hinnangu tõstmisele

Valimi liikmesriigid	Parandatud hinnanguga riigipõhised allsoovitused	Hinnangut tõstetud tänu vastavatele RRFi reformidele	Hinnang RRFi reformide panusele edusammudes	
			Osaline	Märkimisväärne
Bulgaaria	3	-	-	-
Hispaania	2	2	2	-
Küpros	2	2	-	2
Austria	2	2	1	1
Kokku	9	6	3	3

Allikas: kontrollikoda.

³⁶ Eriaruande 10/2025 punkt 71.

71 Lõpetuseks märgime, et taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamine on pooleli ja nende reformide märkimisväärsete tulemuste avaldumiseks võib olla veel liiga vara. On ju nüüd, kus taaste- ja vastupidavusrahastu rakendusperiood on jõudnud enam kui poole peale, suurem osa taaste- ja vastupidavuskavades sisalduvaid ettevõtluskeskkonna reforme ikka veel pooleli. Nagu me oleme juba varem märkinud³⁷, tuleks reformide mõju riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades hinnata järelhindamisel.

IV auditikoda, mida juhib kontrollikoja liige Petri Sarvamaa, võttis käesoleva aruande vastu 30. septembri 2025. aasta koosolekul Luxembourgis.

Kontrollikoja nimel

President

Tony Murphy

³⁷ Eriaruande 26/2023 punkt 83; eriaruande 10/2025 punkt 62.

Lisad

I lisa. Lühidalt auditist

Taustteave

ELi ettevõtluskeskkonna poliitika koordineerimine Euroopa poolaasta kaudu

- 1) Liikmesriigid, mõnikord koos oma piirkondadega, vastutavad keskkonna ja tingimuste tõhusa reguleerimise eest ettevõtete asutamiseks, tegutsemiseks ja vajaduse korral tõhusaks sulgemiseks. Oma pädevusvaldkonnas saab EL tegutseda kolmel viisil: esiteks õigusaktide ja üldise poliitika kujundamise kaudu; teiseks, kooskõlastades majanduspoliitikat Euroopa poolaasta raames; ning kolmandaks erimeetmete ja tegevuste rahastamise kaudu.
- 2) Euroopa poolaasta¹ eesmärk on koordineerida liikmesriikide majandus- ja sotsiaalpoliitikat [ELTLi](#) artikli 121 alusel. Artiklis 121 nõutakse, et ELi liikmesriigid käsitleksid oma majanduspoliitikat ühise huvi küsimusena ja kooskõlastaksid seda nõukogus. Igal aastal avaldab komisjon iga liikmesriigi kohta riigiaruande ja esitab riigipõhiseid soovitusi.

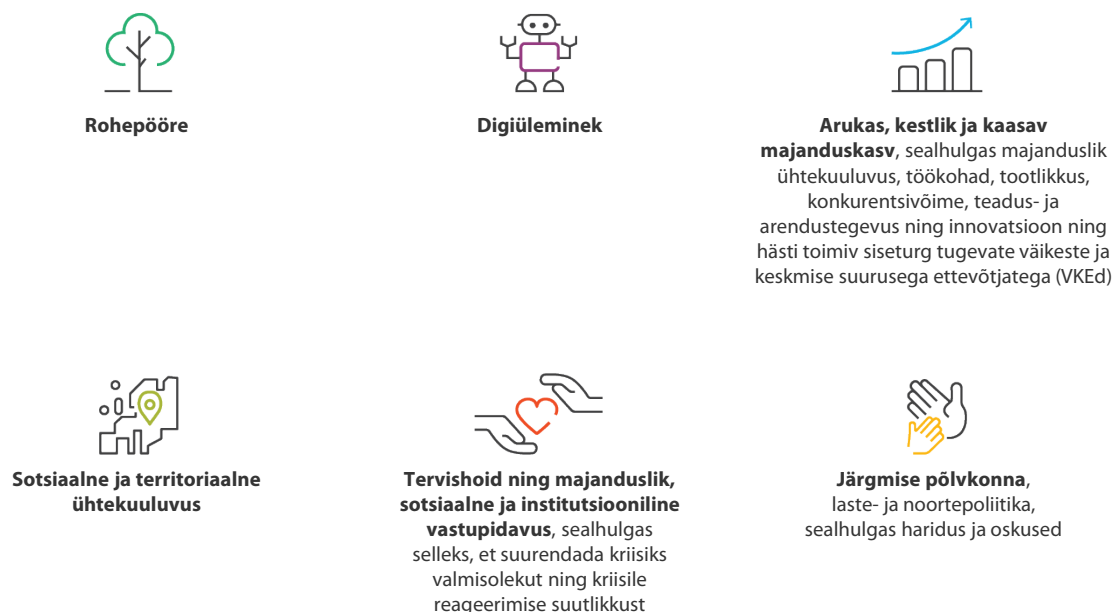
Ettevõtluskeskkonna poliitika toetamine taaste- ja vastupidavusraha kaudu

- 3) Taaste- ja vastupidavusraha loodi esialgses mahus 724 miljardit eurot. Kuna mitu liikmesriiki otsustas neile eraldatud laenukomponenti mitte kasutada, oli 2024. aasta lõpuks kulukohustustega seotud 650 miljardit eurot (359 miljardit eurot sihttoetustena ja 291 miljardit eurot laenudena).

¹ [Määrus \(EL\) 2024/1263](#) majanduspoliitika tulemusliku koordineerimise ja mitmepoolse eelarvejärelvalve kohta.

- 4) Taaste- ja vastupidavusrahastut rakendatakse eelarve otsese täitmise vormis, kusjuures komisjon vastutab otseselt rahastu rakendamise oluliste etappide eest². Taaste- ja vastupidavusrahastust toetuse saamiseks pidid liikmesriigid esitama oma taaste- ja vastupidavuskavad, mis sisaldavad meetmete kogumit – kas reforme või investeeringuid. Seejärel hindas komisjon riiklikke taaste- ja vastupidavuskavasid³ ning nõukogu kiitis need heaks nõukogu rakendusotsuste vormis.
- 5) Komisjon on jaotanud taaste- ja vastupidavusrahastu määruses kindlaks määratud kuus sammast **52 poliitikavaldkonnaks**, sidudes iga reformi või investeeringu kuni kahe valdkonnaga (vt **joonis 1**). Üks komisjoni määratletud 52 poliitikavaldkonnast on „ettevõtluskeskkond“. Vastavalt komisjoni liigitusele hindasid liikmesriigid ettevõtluskeskkonna poliitikavaldkonna taaste- ja vastupidavusrahastu meetmete kogumaksumuseks 33 miljardit eurot ehk ligi miljard eurot reformideks ja 32 miljardit eurot investeeringuteks (vt **tabel 1**).

Joonis 1 | Taaste- ja vastupidavusrahastu kuus sammast

Allikas: kontrollikoda [komisjoni taaste ja vastupidavuse tulemustabeli](#) põhjal.

² Taaste- ja vastupidavusrahastu määruse artikli 14 lõige 8.

³ Taaste- ja vastupidavusrahastu määruse artikkel 19.

Tabel 1 | Taaste- ja vastupidavusrahastu hinnangulised kulud seoses ettevõtluskeskkonnaga

Poliitikavaldkond	miljardit eurot		
	Reformid	Investeeringud	Kokku
Kõigi taaste- ja vastupidavusrahastu ettevõtluskeskkonna poliitikavaldkonnaga seotud taaste- ja vastupidavusrahastu meetmete hinnangulised kulud			
Esmane poliitikavaldkond	0,11	18,60	18,71
Teisene poliitikavaldkond	0,81	13,73	14,54
Kokku	0,92	32,33	33,25
Kõigi taaste- ja vastupidavusrahastu meetmete, mis on seotud ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovitustega, hinnangulised kulud			
Taaste- ja vastupidavusrahastu meetmed, mis on seotud 82 riigipõhise allsoovitusega ja liigitatud 37-sse taaste- ja vastupidavusrahastu esmasesse poliitikavaldkonda	6,07	103,38	109,44

Allikas: kontrollikoda komisjoni andmete põhjal.

- 6) Enamik meetmeid, millega toetatakse taaste- ja vastupidavusrahastu ettevõtluskeskkonna poliitikavaldkonda, kuuluvad kolmandasse sambasse „Arukas, kestlik ja kaasav majanduskasv“. Laiemas tähenduses võivad ettevõtluskeskkonda otseselt või kaudselt toetada ka muud meetmed. Kolmanda samba meetmete jaotus näitab eri poliitikavaldkondi, mis üheskoos vastavad ettevõtlusvajadustele ning toetavad ettevõtteid ja tööstust taaste- ja vastupidavusrahastu kaudu (vt [joonis 2](#)).

Joonis 2 | Arukat, kestlikku ja kaasavat majanduskasvu toetavate kulutuste jaotus poliitikavaldkondade kaupa

Allikas: Euroopa Komisjoni [tulemustabel](#) (väljavõtte 21. juulist 2025). Tõlked: kontrollikoda.

- 7) Taaste- ja vastupidavusrahistu määrusega luuakse ka selge seos Euroopa poolaastaga⁴. Eelkõige pidid algsetes riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades kindlaks määratud reformid ja investeeringud aitama tõhusalt lahendada kõiki 2019. ja 2020. aasta riigipõhistes soovitusel kirjeldatud probleeme või suurt osa neist. Enamiku liikmesriikide puhul hõlmasid kõnealused riigipõhised soovitusel ettevõtluskeskkonnaga seotud probleeme. Riiklike kavade läbivaatamise korral tuli muudetud taaste- ja vastupidavuskavades arvesse viimaseid riigipõhiseid soovitusi.

Auditi ulatus ja käsitusviis

- 8) Meie auditi eesmärk oli hinnata, kas taaste- ja vastupidavusrahistu ettevõtluskeskkonna reformid aitasid tulemuslikult lahendada Euroopa poolaasta raames kindlaks tehtud liikmesriikide probleeme, mis kajastuvad riigipõhistes soovitusel, ja kas nende rakendamine on aidanud saavutada kavandatud eesmärgi.
- 9) Meie audititöö hõlmas asjaomaste dokumentide läbivaatamist ja intervjuusid komisjoni, riiklike ametiasutuste ja muude asjaomaste sidusrühmadega (ettevõtjate esindusorganisatsioonid või ametiühingud) külastatud liikmesriikides.
- 10) Auditikriteeriumid põhinesid peamiselt taaste- ja vastupidavusrahistu määruel ja sellega seotud komisjoni suunistel ning asjaomastel Euroopa poolaasta dokumentidel. Täpsem teave auditikriteeriumide kohta on esitatud käesoleva aruande teemakohastes jagudes.

⁴ Taaste- ja vastupidavusrahistu määruse artikli 18 lõike 4 punkt b ja artikli 19 lõike 3 punkt b.

- 11) Märgime, et muud taaste- ja vastupidavusrahastu meetmed, mis on liigitatud mõnda muusse poliitikavaldkonda kui ettevõtluskeskkond, aitavad otseselt või kaudselt kaasa ettevõtete laiematele kasvuväljavaadetele (investeeringud, mis on suunatud struktuursele rohe- ja digipöördele, maksureformid, tööpoliitika, suurtaristu, energia- ja veetööd ning reformid ja investeeringud avaliku halduse valdkonnas).
- 12) Esimesele auditiküsimusele vastamiseks võtsime arvesse kõiki 157 reformi ja 254 investeeringut, mis on seotud kõigi liikmesriikide taaste- ja vastupidavuskavades sisalduva 82 ettevõtluskeskkonna riigipõhise allsoovitusega. Hindasime, kas ja mil määral käsitleti neis Euroopa poolaasta raames kindlaks tehtud ettevõtluskeskkonna probleeme. *II lisas* on esitatud lingid riigipõhiste allsoovituste ning taaste- ja vastupidavusrahastu meetmete loetelule ning tabel, mis sisaldab meie üksikasjalikku hinnangut selle kohta, mil määral taaste- ja vastupidavusrahastu meetmed riigipõhiseid allsoovitusi käsitlevad.
- 13) Teisele küsimusele vastamiseks hindasime, kas valimisse võetud 25 ettevõtluskeskkonnaga seotud taaste- ja vastupidavusrahastu reformi rakendati neljas liikmesriigis (Bulgaaria, Hispaania, Küpros ja Austria) kavakohaselt. Nelja liikmesriigi hindamisel tegime kindlaks kõik 15 riigipõhist allsoovitust, mida komisjon seostas ettevõtluskeskkonna poliitikavaldkonnaga. Leidsime, et nendele riigipõhiste allsoovitustele vastas 56 taaste- ja vastupidavusrahastu reformi, millest 46 pidi lõpule viidama 2024. aasta juuniks. Nende hulgast võtsime valimisse 25 reformi, mille puhul kontrollisime, kas nende lõplikud eesmärgid või sihid olid algses rakendusotsuses märgitud tähtajaks täidetud.

Tabel 2 | Ettevõtluskeskkonna reformide valim

Liikmesriik	Ettevõtluskeskkonnaga seotud riigipõhised soovitud	Algses taaste- ja vastupidavuskavas ettevõtluskeskkonna riigipõhiste soovitud seostatud taaste- ja vastupidavusrahu reformid	millest kavas lõpule viia 2024. aasta juuniks		
	Riigipõhised allsoovitud	RRFi reformid	Kokku	Valimi suurus	%
Bulgaaria	3	12	10	10	100%
Hispaania	3	26	25	4	16%
Küpros	5	12	6	6	100%
Austria	4	5	5	5	100%
Kokku	15	56	46	25	54%

Allikas: kontrollikoda komisjoni andmete põhjal.

14) Meie teise küsimusega seotud liikmesriikide reformide valimi jaoks valisime järgmised meetmed, mille auditeerimine on meie auditi ajakava raames teostatav, vältides audititegevuse dubleerimist meetmete puhul, mida on juba auditeeritud muude ülesannete raames:

- o Austria, Bulgaaria ja Küprose puhul kuulusid valimisse ainult sellised reformid, mis on kavas lõpule viia 2024. aasta juuniks;
- o Hispaania puhul valisime 2024. aasta juuniks lõpule viidavast 25 reformist neli ja jätsime välja 21, ning seda järgmistel põhjustel:
 - o üheksat reformi oli juba auditeeritud varasematel aastatel meie kinnitava avaldusega seotud töö raames;
 - o nelja reformi auditeeriti juba meie aruande raames, mis käsitleb tööjõualaseid reforme;
 - o kaheksa reformi esmased poliitikavaldkonnad ja teemad keskendusid meie arvates vähem ettevõtluskeskkonna põhiaspektidele või keskenduvad teemadele, mida oleme juba käsitlenud muudes auditites (nt [digiüleminek](#) ja [õigusriik](#)).

II lisa. Lingid täiendavale tehnilisele teabele, mis asub kontrollikoja avatud andmete platvormil

Käesolev lisa sisaldab linke kolmele dokumendile, mille oleme teinud kättesaadavaks kontrollikoja avatud andmete platvormil.

- 1) [Ettevõtluskeskkonnaalaste riigipõhiste allsoovituste loetelu](#)
- 2) [Loetelu taaste- ja vastupidavusrahastu reformidest ja investeeringutest, mis on seotud ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovitustega](#)
- 3) [Kontrollikoja hinnang selle kohta, mil määral on iga riigipõhist allsoovitust järgitud](#)

III lisa. Hinnang valimisse kaasatud liikmesriikides lõpuleviidud reformide väljunditele

Riik	Reformid	Eesmärk/siht	Hinnang
Bulgaaria	BG-C[C3]-R[R1] Õigusraamistik tööstusinvesteeringute soodustamiseks ja tööstusökosüsteemide arendamiseks	M35 Uue tööstusparkide seaduse jõustumine Kvalitatiivne näitaja: avaldamine Euroopa Liidu Teatajas Kavandatud lõpuleviimine: 2021. aasta 1. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
	BG-C[C7]-R[R2] Raadiosagedusspektri tõhus kasutamine	M137 Spektritasude vähendamist käsitleva õigusakti jõustumine Kvalitatiivne näitaja: avaldamine Euroopa Liidu Teatajas Kavandatud lõpuleviimine: 2021. aasta 1. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
		M138 Spektri eraldamise lõpuleviimine sagedusalas 26 GHz Kvalitatiivne näitaja: operaatoritele spektri eraldamisest teatamine Kavandatud lõpuleviimine: 2022. aasta 4. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
		M139 Lubatud spektri eraldamise lõpuleviimine 700 MHz ja 800 MHz sagedusalas Kvalitatiivne näitaja: operaatoritele spektri eraldamisest teatamine Kavandatud lõpuleviimine: 2023. aasta 1. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud

Riik	Reformid	Eesmärk/siht	Hinnang
	BG-C[C7]-R[R3] Soodsa investeerimiskeskonna loomine	M140 Õiguslike muudatuste jõustumine, millega rakendatakse ühenduvusmeetmete paketi raames antud soovitusi Kvalitatiivne näitaja: avaldamine Euroopa Liidu Teatajas Kavandatud lõpuleviimine: 2020. aasta 4. kvartal	Eesmärk/siht osaliselt saavutatud
	BG-C[C10]-R[R4] Maksejõuetusmenetluste tugevdamine	M228 Äriseaduse seadusemuudatuste jõustumine seoses maksejõuetus- ja restruktureerimismenetlustega Kvalitatiivne näitaja: avaldamine Euroopa Liidu Teatajas Kavandatud lõpuleviimine: 2022. aasta 3. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
		M229 Maksejõuetusraamistiku reformi rakendamise meetmed on lõpule viidud Kvalitatiivne näitaja: uue maksejõuetusraamistiku kohta korraldatud ja läbi viidud koolituste loetelu, käsiraamatud, koodeksid, näidised ja suunised vastu võetud; avaldamine Euroopa Liidu Teatajas Kavandatud lõpuleviimine: 2023. aasta 2. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
	BG-C[C10]-R[R5] Bulgaaria ehitussektori digireform	M230 Strateegia ja tegevuskava ehitusteabe modelleerimise kasutuselevõtuks ehitustööde projekteerimisel, teostamisel ja hooldamisel Kvalitatiivne näitaja: Ehitusteabe modelleerimise kasutuselevõtu strateegia ja tegevuskava Kavandatud lõpuleviimine: 2023. aasta 1. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud

Riik	Reformid	Eesmärk/siht	Hinnang
	BG-C[C10]-R[R9] Õigusloomeprotsessi kvaliteedi tõstmine	M241 Rahvuskogu organisatsiooni ja tegevuse eeskirjade jõustumine Kvalitatiivne näitaja: avaldamine Euroopa Liidu Teatajas Kavandatud lõpuleviimine: 2021. aasta 4. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
Hispaania	ES-C[C13]-R[R2] Hispaania strateegia „Ettevõtlusriik“	M192 Idufirmade seaduse jõustumine Kvalitatiivne näitaja: avaldamine Euroopa Liidu Teatajas Kavandatud lõpuleviimine: 2022. aasta 4. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
	ES-C[C14]-R[R1] Kuninglik dekreet turismi konkurentsivõime riikliku finantsfondi (FOCIT) rakendamise kohta	M214 Turismisektori edendamise kava Kvalitatiivne näitaja: kava, milles kirjeldatakse turismisektori edendamise meetmeid ja turismiga seotud meetmete rakendamise raamistikku Kavandatud lõpuleviimine: 2022. aasta 2. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
		M215 Veebisaidi „DATAESTUR“ käivitamine turismi kohta andmete kogumiseks Kvalitatiivne näitaja: Veebisait Kavandatud lõpuleviimine: 2020. aasta 4. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
		M216 Turismi konkurentsivõime riikliku finantsfondi rakendamist käsitleva kuningliku dekree di jõustumine Kvalitatiivne näitaja: avaldamine Euroopa Liidu Teatajas Kavandatud lõpuleviimine: 2021. aasta 4. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud

Riik	Reformid	Eesmärk/siht	Hinnang
	ES-C[C28]-R[R1] 2020. ja 2021. aastal COVID-19 pandeemia mõju leevendamiseks võetud meetmed	M385 2020. ja 2021. aastal COVID-19 pandeemia mõju leevendamiseks vastu võetud fiskaalmeetmed. Kvalitatiivne näitaja: avaldamine Euroopa Liidu Teatajas Kavandatud lõpuleviimine: 2021. aasta 1. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
Küpros	CY-C[C2.1]-R[R3] Digitaalsed ühtsed kontaktpunktid, et ühtlustada taastuenergiaprojektide lubade andmist ja hõlbustada hoonete energiarenoveerimist	M22 Täielikult toimiv IT-platvorm Kvalitatiivne näitaja: täielikult toimiv IT-platvorm (lõpuleviimise sertifikaat) Kavandatud lõpuleviimine: 2022. aasta 4. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
	CY-C[C3.2]-R[R2] Stiimulid investeeringute ja inimkapitali ergutamiseks ja ligimeelitamiseks teadusuuringutesse ja innovatsiooni	M122 Uuenduslikesse ettevõtetesse investeerivate juriidiliste isikute maksuvabastus Kvalitatiivne näitaja: avaldamine Euroopa Liidu Teatajas Kavandatud lõpuleviimine: 2022. aasta 1. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
	CY-C[C3.3]-R[R1] Strateegiliste investeeringute hõlbustamine	M134 Strateegilisi investeeringuid toetava seaduse jõustumine, strateegiliste investeeringute litsentsimise menetluste lihtsustamine ja ehituslubade väljastamine Kvalitatiivne näitaja: seaduse jõustumisele viitav säte Kavandatud lõpuleviimine: 2022. aasta 4. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud

Riik	Reformid	Eesmärk/siht	Hinnang
		M135 Sektori loomine linnaplaneerimise ja elamumajanduse osakonnas, et parandada strateegiliste investeeringute hõlbustamise süsteemi; protsessisüsteemi ja suuniste ülesehituse avaldamine; koordineeriva asutuse aruandlus reformi rakendamiseks vajalike võtmetöötajate koolituse kohta Kvalitatiivne näitaja: avaldamine Euroopa Liidu Teatajas Kavandatud lõpuleviimine: 2023. aasta 4. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
	CY-C[C3.3]-R[R6] Stiimulid ettevõtete ühinemise ja omandamise edendamiseks	M143 Ettevõtete ühinemise ja omandamise stiimulite tegevuskava Kvalitatiivne näitaja: ministrite nõukogu aruanne ja sellega kaasnev tegevuskava ettevõtete ühinemise ja omandamise edendamise konkreetsete stiimulite kohta Kavandatud lõpuleviimine: 2022. aasta 4. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
Austria	AT-C[C2]-R[2C1] Kavandatavad õigusaktid ühekordsuse põhimõtte rakendamiseks: äriteenuste portaali seaduse muutmise	M56 Asjaomase IT-taristu ajakohastamine Kvalitatiivne näitaja: äriteenuste portaali seadusesse ühekordsuse põhimõtte lisamist käsitleva õigusakti muudatuse jõustumine. Pakutavad vahendid, sealhulgas teabekohustuse andmebaasi (IVDB) uuringuvahend ning registri- ja süsteemivõrk (RSV), et tagada koostalitlusvõime ja andmevahetus Kavandatud lõpuleviimine: 2023. aasta 4. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud

Riik	Reformid	Eesmärk/siht	Hinnang
		M57 Teabekohustuste andmebaasi määrus (IVDB) on jõus, kohustades ministeeriume sisestama andmebaasi teabekohustusi, mis tulenevad kehtivatest õigusnormidest. Registrid on ühendatud vastavalt ühekordsuse põhimõtte juhtkomitee poolt vastu võetud registreerimise ajakavale.	Eesmärk/siht saavutatud
		M58 Ühekordsuse põhimõtte tehnilise süsteemi ühendus Kvalitatiivne näitaja: loodav ühendus, mis vastab määruses (EL) 2018/1724 sätestatud ühtse digivärava nõuetele Kavandatud lõpuleviimine: 2022. aasta 4. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
	AT-C[C4]-R[4D7] Riiklik finantshariduse strateegia	M162 Strateegiadokument Kvalitatiivne näitaja: avaldatud strateegiadokument riikliku finantshariduse strateegia kohta, sealhulgas tegevuskava Kavandatud lõpuleviimine: 2021. aasta 3. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
		M163 Finantshariduse pädevusraamistiku lõpuleviimine Kvalitatiivne näitaja: Finantshariduse pädevusraamistik avaldatud ja saadetud Euroopa Komisjonile Kavandatud lõpuleviimine: 2022. aasta 4. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud

Riik	Reformid	Eesmärk/siht	Hinnang
	AT-C[C4]-R[4D8] Idufirmade pakett	M164 Idufirmade paketi jõustumine Kvalitatiivne näitaja: avaldamine Euroopa Liidu Teatajas Kavandatud lõpuleviimine: 2022. aasta 1. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
	AT-C[C4]-R[4D9] Omakapitali suurendamine	M165 Määrus riigigarantiiga laenude omakapitaliks konverteerimise kohta Kvalitatiivne näitaja: avaldamine Euroopa Liidu Teatajas Kavandatud lõpuleviimine: 2021. aasta 3. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
		M166 Osalusse investeerimist võimaldava äriühinguvormi (SICAV) jõustumine Kvalitatiivne näitaja: avaldamine Euroopa Liidu Teatajas Kavandatud lõpuleviimine: 2022. aasta 1. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
	AT-C[C4]-R[4D11] Ettevõtluseeskirjade liberaliseerimine	M169 Juhuvade seaduse jõustumine, millega tühistatakse juhuvade siduv tariif (taksomeetri kohustus) Kvalitatiivne näitaja: avaldamine Euroopa Liidu Teatajas Kavandatud lõpuleviimine: 2021. aasta 1. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud

Riik	Reformid	Eesmärk/siht	Hinnang
		M170 Õigusakti jõustumine, millega põhimõtteliselt vabastatakse loanõudest elektrisõidukite ja fotogalvaaniliste süsteemide laadimispunktid ärihoonetes Kvalitatiivne näitaja: avaldamine Euroopa Liidu Teatajas Kavandatud lõpuleviimine: 2021. aasta 1. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud
		M171 Ettevõtete ülemineku tökete kõrvaldamist käsitleva seaduse jõustumine (ajapikenduse seadus) Kvalitatiivne näitaja: avaldamine Euroopa Liidu Teatajas Kavandatud lõpuleviimine: 2021. aasta 1. kvartal	Eesmärk/siht saavutatud

IV lisa. Hinnang valimisse kaasatud liikmesriikides lõpuleviidud reformide tulemustele

Lõpuleviidud reformide puhul, millega saavutati kavandatud väljundid, hindasime nii tulemusi kui ka mõju, nagu on määratletud punktis [51](#).

Riik	Reform	Tulemuste/mõju hinnang	Lõpetatud pärast 2023. aasta neljandat kvartalit?	Erinäitajate asjakohasus
Bulgaaria	BG-C[C3]-R[R1] Õigusraamistik tööstusinvesteeringute soodustamiseks ja tööstusökosüsteemide arendamiseks	Piiratud tulemused	ei (2021. aasta 1. kvartal)	Piisav
	BG-C[C7]-R[R2] Raadiosagedusspektri tõhus kasutamine	Märkimisväärsed tulemused	ei (2021. aasta 1. kvartal)	Piisav
	BG-C[C10]-R[R4] Maksejõuetusmenetluste tugevdamine	Piiratud tulemused	ei (2023. aasta 3. kvartal)	Piisav
	BG-C[C10]-R[R5] Bulgaaria ehitussektori digireform	Tulemusi ei ole	ei (2023. aasta 1. kvartal)	Piisav
	BG-C[C10]-R[R9] Õigusloomeprotsessi kvaliteedi tõstmine	Piiratud tulemused	ei (2021. aasta 4. kvartal)	Piisav

Riik	Reform	Tulemuste/mõju hinnang	Lõpetatud pärast 2023. aasta neljandat kvartalit?	Erinäitajate asjakohasus
Hispaania	Reform 1 (C14.R1) Kuninglik dekreet turismi konkurentsivõime riikliku finantsfondi (FOCIT) rakendamise kohta	Piiratud tulemused	ei (2020. aasta 2. kvartal)	Piisav
	Reform 1 (C28.R1) 2020. ja 2021. aastal COVID-19 pandeemia mõju leevendamiseks võetud meetmed	Märkimisväärsed tulemused	ei (2021. aasta 1. kvartal)	Piisav
	Reform 2 (C13.R1) Hispaania strateegia „Ettevõtlusriik“	Piiratud tulemused	ei (2022. aasta 3. kvartal)	Piisav
Küpros	CY-C[C2.1]-R[R3] Digitaalsed ühtsed kontaktpunktid, et ühtlustada taastuenergiaprojektide lubade andmist ja hõlbustada hoonete energiarenoveerimist	Piiratud tulemused	ei (2023. aasta 2. kvartal)	Piisav
	CY-C[C3.2]-R[R2] Stiimulid investeeringute ja inimkapitali ergutamiseks ja ligimeelitamiseks teadusuuringutesse ja innovatsiooni	Märkimisväärsed tulemused	ei (2022. aasta 2. kvartal)	Piisav
	CY-C[C3.3]-R[R1] Strateegiliste investeeringute hõlbustamine	Tulemusi ei ole	jah (2024. aasta 2. kvartal)	Piisav

Riik	Reform	Tulemuste/mõju hinnang	Lõpetatud pärast 2023. aasta neljandat kvartalit?	Erinäitajate asjakohasus
	CY-C[C3.3]-R[R6] Stiimulid ettevõtete ühinemise ja omandamise edendamiseks	Tulemusi ei ole	ei (2023. aasta 3. kvartal)	Piisav
Austria	AT-C[C4]-R[4D7] Riiklik finantshariduse strateegia	Märkimisväärsed tulemused	ei (2021. aasta 3. kvartal)	Piisav
	AT-C[C4]-R[4D8] Idufirmade pakett	Piiratud tulemused	ei (2023. aasta 4. kvartal)	Piisav
	AT-C[C4]-R[4D9] Omakapitali suurendamine	Piiratud tulemused	ei (2021. aasta 3. kvartal)	Piisav
	AT-C[C2]-R[2C1] Kavandatavad õigusaktid ühekordsuse põhimõtte rakendamiseks: äriteenuste portaali seaduse muutmine	Märkimisväärsed tulemused	jah (2024. aasta 2. kvartal)	Piisav
	AT-C[C4]-R[4D11] Ettevõtluseeskirjade liberaliseerimine	Tulemusi ei ole	jah (2024. aasta 2. kvartal)	Näitaja puudub

V lisa. Edusammud riigipõhiste allsoovituste järgimisel

Ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovituste järgimine vastavalt komisjoni hinnangule

Riik	Aasta	Riigipõhine allsoovitus	2021. aasta hinnang	2022. aasta hinnang	2023. aasta hinnang	2024. aasta hinnang
Belgia	2020	3.1	Mõningad edusammud	Täielikult täidetud	Täielikult täidetud	Täielikult täidetud
		3.2	Väheseid edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
		3.4	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
	2019	4.1	Väheseid edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
Bulgaaria	2020	3.1	Mõningad edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud
		3.4	Väheseid edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
	2019	3.4	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Väheseid edusammud
Tšehhi	2020	3.1	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Väheseid edusammud	Mõningad edusammud
		3.2	Väheseid edusammud	Väheseid edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
		3.4	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Väheseid edusammud	Mõningad edusammud
	2019	3.4	Väheseid edusammud	Väheseid edusammud	Väheseid edusammud	Väheseid edusammud
Taani	2020	2.2	Mõningad edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud
Saksamaa	2020	2.2	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
		2.10	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
		2.11	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
	2019	1.1	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
Eesti	2020	3.2	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
		3.8	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
		3.9	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
Iirimaa	2020	3.1	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud
		3.3	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
	2019	3.6	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
		3.7	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
Kreeka	2020	3.1	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud
		3.3	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
		4.1	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud
	2019	1.1	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud
Hispaania	2020	3.1	Mõningad edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud
		3.3	Väheseid edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
	2019	2.10	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud

Riik	Aasta	Riigipõhine allsoovitus	2021. aasta hinnang	2022. aasta hinnang	2023. aasta hinnang	2024. aasta hinnang
Prantsusmaa	2020	3.1	Märkimisväärsed edusammud	Täielikult täidetud	Täielikult täidetud	Täielikult täidetud
		3.3	Mõningad edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud
		4.1	Vähesed edusammud	Vähesed edusammud	Vähesed edusammud	Vähesed edusammud
		4.2	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
		4.3	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud
	2019	4.1	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud
		4.2	Vähesed edusammud	Vähesed edusammud	Vähesed edusammud	Vähesed edusammud
		4.3	Täielikult täidetud	Täielikult täidetud	Täielikult täidetud	Täielikult täidetud
Horvaatia	2020	3.1	Märkimisväärsed edusammud	Täielikult täidetud	Täielikult täidetud	Täielikult täidetud
		3.2	Vähesed edusammud	Mõningad edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud
		3.5	Mõningad edusammud	Vähesed edusammud	Vähesed edusammud	Mõningad edusammud
	2019	4.4	Vähesed edusammud	Mõningad edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud
Itaalia	2020	3.1	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud
		3.3	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
	2019	5.2	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
Küpros	2020	3.1	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
		3.3	Vähesed edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
	2019	4.6	Vähesed edusammud	Vähesed edusammud	Vähesed edusammud	Mõningad edusammud
		4.7	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
		5.2	Vähesed edusammud	Vähesed edusammud	Vähesed edusammud	Märkimisväärsed edusammud
Läti	2020	3.1	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud
		3.3	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
Leedu	2020	3.1	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
		3.3	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
		3.7	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
Luksemburg	2020	3.1	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Täielikult täidetud	Täielikult täidetud
		3.3	Vähesed edusammud	Mõningad edusammud	Vähesed edusammud	Vähesed edusammud
Ungari	2020	3.1	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud
		3.3	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud
Malta	2020	3.3	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
Madalmaad	2020	3.2	Mõningad edusammud	Vähesed edusammud	Vähesed edusammud	Vähesed edusammud
Austria	2020	3.1	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Täielikult täidetud
		3.2	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Märkimisväärsed edusammud
		3.4	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
	2019	3.4	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
Poola	2020	3.3	Edusammud puuduvad	Edusammud puuduvad	Vähesed edusammud	Vähesed edusammud
Portugal	2020	2.4	Vähesed edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud

Riik	Aasta	Riigipõhine allsoovitus	2021. aasta hinnang	2022. aasta hinnang	2023. aasta hinnang	2024. aasta hinnang
		3.1	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud
		3.3	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Märkimisväärsed edusammud
	2019	4.2	Väheseid edusammud	Väheseid edusammud	Väheseid edusammud	Väheseid edusammud
Rumeenia	2020	3.1	Märkimisväärsed edusammud	Täielikult täidetud	Täielikult täidetud	Täielikult täidetud
		3.3	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
Sloveenia	2020	3.2	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
		3.4	Väheseid edusammud	Väheseid edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
	2019	2.2	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
Slovakkia	2020	3.1	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Mõningad edusammud
		3.4	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
		4.2	Väheseid edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
	2019	3.6	Väheseid edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud
Soome	2020	3.1	Märkimisväärsed edusammud	Märkimisväärsed edusammud	Täielikult täidetud	Täielikult täidetud
		3.3	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Täielikult täidetud	Täielikult täidetud
Rootsi	2020	2.4	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud	Mõningad edusammud

Allikas: kontrollikoda komisjoni 2021.–2024. aasta riigiaruannete põhjal.

VI lisa. Taaste- ja vastupidavusrahastu reformide asjakohasus valimisse kaasatud liikmesriikide ettevõtluskeskkonna riigipõhiste allsoovituste hindamisel komisjoni poolt

Bulgaaria

- 1) Bulgaarias on seni ellu viidud kuus reformi. Kõik taaste- ja vastupidavusrahastu reformid seonduvad 2019. aasta riigipõhise allsoovitusega 3.4. Reform „Õigusraamistik tööstusinvesteeringute soodustamiseks ja tööstusökosüsteemide arendamiseks“ (BG-C[C3]-R[R1]) on seotud ka 2020. aasta riigipõhise allsoovitusega 3.1. Kolmest riigipõhisest allsoovitusest kahe järgimisel on komisjoni hinnangu kohaselt toimunud edasimineku, ühe puhul tagasimineku (vt [tabel 1](#)).
- 2) **Hinnangut 2019. aasta riigipõhise allsoovituse 3.4 järgimisele** alandati 2024. aastal. CeSaRi andmebaasis (komisjonisisene andmebaas, mis sisaldab riigipõhiste soovituste hindamist) esitatud selgituse kohaselt ei ole ettevõtluskeskkonna parandamise ja olemasolevate investeerimistõkete kõrvaldamise meetmed seni oluliselt paranenud. Bulgaaria taaste- ja vastupidavuskavas võetud kohustused liiguvad õiges suunas, kuid nende rakendamine on alles algusjärgus ja täheldatud on viivitusi. Taaste- ja vastupidavusrahastu reformid ja investeeringud, mida võetakse arvesse, on järgmised:
 - „Bulgaaria ehitussektori digireform“ (BG-C[C10]-R[R5]);
 - „Õigusraamistik tööstusinvesteeringute soodustamiseks ja tööstusökosüsteemide arendamiseks“ (BG-C[C3]-R[R1]);
 - investeering „ruumilise planeerimise, investeeringute kavandamise ja ehituslubade ühtne infosüsteem“ (BG-C[C10]-I[I7]), mis peaks lõpule viidama 2026. aasta juuniks.

- 3) **Hinnangut 2020. aasta riigipõhise allsoovituse 3.1 järgimisele** on 2022. aastal parandatud. Me ei leidnud komisjoni 2022. aasta CeSaRi hinnangus ühtki viidet märgistatud reformile „Õigusraamistik tööstusinvesteeringute ligimeelitamiseks ja tööstusökosüsteemide arendamiseks“ (BG-C[C3]-R[R1]). Edusammud on peamiselt seotud muude meetmetega väljaspool taaste- ja vastupidavusrahastut. Oma 2024. aasta hinnangus viitab komisjon muudele taaste- ja vastupidavusrahastu meetmetele, mis ei ole selle riigipõhise allsoovitusega seotud. Kaks pooleliolevat investeeringut, mis on kavas lõpule viia 2026. aasta juuniks, on järgmised:
- „Majandusliku ümberkujundamise programm“ (BG-C[C3]-I[I2]);
 - „Programm majanduse taastumise ja ümberkujundamise kiirendamiseks teadusuuringute ja innovatsiooni kaudu“ (BG-C[C2]-I[I1]).
- 4) **Hinnangut 2020. aasta riigipõhise allsoovituse 3.4 järgimisele** on 2022. aastal parandatud. Hoolimata sellest, et selle riigipõhise allsoovitusega ei ole taaste- ja vastupidavusrahastu meetmeid seostatud, viitab komisjon kolmele taaste- ja vastupidavusrahastu reformile ja investeeringule, mis aitavad kaasa selle edusammudele:
- „Õigusraamistik tööstusinvesteeringute soodustamiseks ja tööstusökosüsteemide arendamiseks“ (BG-C[C3]-R[R1]);
 - „raadiosagedusspektri tõhusa kasutamise reform“ (BG-C[C7]-R[R2]);
 - investeering BG-C[C3]-I[I1] „tööstuspiirkondade, parkide ja sarnaste territooriumide arendamiseks ning investeeringute ligimeelitamiseks“ („AttractInvestBG“), kuigi selle kavandatud rakendamistähtaeg on 2026. aasta juuni.
- 5) See näitab, et taaste- ja vastupidavusrahastu meetmete seostamine riigipõhiste allsoovitustega on ebajärjekindel.

Table 1 | Bulgaaria: Riigipõhiste allsoovituste ja reformide rakendamine

Riigipõhine soovitus	Kirjeldus	Euroopa poolaasta hindamine				Euroopa poolaasta hindamine				Euroopa poolaasta hindamine				Euroopa poolaasta hindamine	
		2021 1. kv	2021 2. kv	2021 3. kv	2021 4. kv	2022 1. kv	2022 2. kv	2022 3. kv	2022 4. kv	2023 1. kv	2023 2. kv	2023 3. kv	2023 4. kv	2024 1. kv	2024 2. kv
2019 3.4	Keskenduda investeringutega seotud majanduspoliitikas [...] ettevõtlikuskeskkonna parandamisele.	BG-C[C3]-R[R1] BG-C[C7]-R[R3]	Mõningad edusammud		BG-C[C10]-R[R9]		Mõningad edusammud			BG-C[C10]-R[R5]	Mõningad edusammud		BG-C[C7]-R[R2]	BG-C[C10]-R[R4]	Väheseid edusammud
2020 3.1	Lihtsustada ja kiirendada menetlust, et paigutada väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele ning füüsilisest isikust ettevõtjatele tõhusat tuge.	BG-C[C3]-R[R1]	Mõningad edusammud				Märkimisväärsed edusammud				Märkimisväärsed edusammud				Märkimisväärsed edusammud
2020 3.4	Edendada erainvesteeringuid, et soodustada majanduse elavdamist.		Väheseid edusammud				Mõningad edusammud				Mõningad edusammud				Mõningad edusammud

Allikas: kontrollikoda komisjoni 2021.–2024. aasta hinnangute põhjal.

Hispaania

- 6) Hispaanias oli 2024. aasta juuniks ellu viidud kaks taaste- ja vastupidavusraha reformi. Need reformid on seostatud meie valimisse kuuluvast kolmest riigipõhisest allsoovitusest kahega. Kolmest riigipõhisest allsoovitusest kahe järgimisel on komisjoni hinnangu kohaselt toimunud edasiminekuks (vt [tabel 2](#)).
- 7) **Hinnangut 2020. aasta riigipõhise allsoovituse 3.1 järgimisele** on 2022. aastal parandatud. Komisjoni 2022. aasta hinnangus viidatakse kolmele taaste- ja vastupidavusraha reformile, mis aitavad kaasa soovitud järgimisele:
 - seostatud reform „2020. ja 2021. aastal COVID-19 pandeemia mõju leevendamiseks võetud meetmed“ (ES-C[C28]-R[R1]);
 - seostatud reform „Ettevõtete reguleerimise ja kliima parandamine“ (ES-C[C13]-R[R1]);
 - seostamata reform „Kuninglik dekreet turismi konkurentsivõime riikliku finantsfondi (FOCIT) rakendamise kohta“ (ES-C[C14]-R[R1]).
- 8) **Hinnangut 2020. aasta riigipõhise allsoovituse 3.3 järgimisele** on 2022. aastal parandatud. Komisjoni 2022. aasta hinnangus viidatakse autotööstuse väärtusahela ja turismisektori edendamise kavade käivitamisele taaste- ja vastupidavusraha reformide ja investeeringutena, mis aitavad kaasa soovitud järgimisele:
 - seostatud reform „Kuninglik dekreet turismi konkurentsivõime riikliku finantsfondi (FOCIT) rakendamise kohta“ (ES-C[C14]-R[R1]);
 - seostatud investeering „Konkurentsivõime ja tööstuse kestlikkuse edendamise programm“ (ES-C[C12]-I[I2]).

Table 2 | Hispaania: riigipõhiste allsoovituste ja reformide rakendamine

Riigipõhine soovitus	Kirjeldus	Euroopa poolaasta hindamine				Euroopa poolaasta hindamine				Euroopa poolaasta hindamine				Euroopa poolaasta hindamine	
		2021 1. kv	2021 2. kv	2021 3. kv	2021 4. kv	2022 1. kv	2022 2. kv	2022 3. kv	2022 4. kv	2023 1. kv	2023 2. kv	2023 3. kv	2023 4. kv	2024 1. kv	2024 2. kv
2019 2.10	Suurendada haridusastutuste ja ettevõtjate koostööd, et parandada tööturul vajalike oskuste ja kvalifikatsioonide pakkumist		Mõningad edusammud				Mõningad edusammud				Mõningad edusammud				Mõningad edusammud
2020 3.1	Tagada, et meetmeid likviidsuse pakumiseks VKEdele ja füüsilisest isikust ettevõtjatele rakendatakse tulemuslikult, muu hulgas vältides maksetega hilinemist.	ES-C[C28]-R[R1]	Mõningad edusammud			ES-C[C13]-R[R1]*	Märkimisväärsed edusammud				Märkimisväärsed edusammud				Märkimisväärsed edusammud
2020 3.3	Edendada erainvesteeringuid, et soodustada majanduse elavdamist.		Väheseid edusammud		ES-C[C14]-R[R1]		Mõningad edusammud				Mõningad edusammud				Mõningad edusammud

Märkus: * riigipõhiste soovituste järgimise hinnangu töstmisel võeti arvesse spetsiifilisi eesmärke, kuna kõik eesmärgid ei olnud 2022. aasta teiseks kvartaliks täidetud.

Allikas: kontrollikoda.

Küpros

- 9) Küprosel on seni ellu viidud kolm reformi. Viiest riigipõhisest allsoovitusest kolme järgimisel on komisjoni hinnangu kohaselt toimunud edasimineku (vt [tabel 3](#)).
- 10) **Hinnangut 2019. aasta riigipõhise soovitus 4.6 järgimisele** tõsteti 2024. aastal „piiratud edusammudelt“ „mõningate edusammudeni“. Komisjon viitab kolmele reformile, mis soovitus järgimisele kaasa aitavad:
 - seostatud reform „Digitaalsed ühtsed kontaktpunktid, et ühtlustada taastuvenegiaprojektide lubade andmist ja hõlbustada hoonete energiarenoveerimist“ (CY-C[C2.1]-R[R3]);
 - seostatud reform „Strateegiliste investeeringute soodustamine“ (CY-C[C3.3]-R[R1]);
 - seostatud reform „Kinnisvaratehingute süsteemi puuduste kõrvaldamise strateegia (omandiõigust tõendavad dokumendid)“ (CY-C[C3.5]-R[R3]).
- 11) Digitaalse ühtse kontaktpunkti reform oli ainus reform, mis viidi lõpule 2024. aasta juuniks. Ülejäänud reforme võeti arvesse osaliselt lõpuleviidud reformidena.

- 12) **Hinnangut 2019. aasta riigipõhise soovitus 5.2 järgimisele** tõsteti 2024. aastal „piiratud edusammudelt“ „märkimisväärsete edusammudeni“. Komisjon viitab ühele reformile, mis soovitus järgimisele kaasa aitab:
- reform „Kinnisvaratehingute süsteemi puuduste kõrvaldamise strateegia (omandiõigust tõendavad dokumendid)“ CY-C[C3.5]-R[R3].
- 13) Selle riigipõhise allsoovituse puhul tunnustab komisjon kolme eesmärgi ja ühe sihi saavutamist, märkides, et need arengud viitavad „märkimisväärsetele edusammudele“. Enne, kui riigipõhine soovitus pole hinnatud täielikult täidetuks, ei ole veel teada, kas need muudatused on selle küsimuse tegelikult lahendanud või mitte. Seda reformi ei olnud 2024. aasta juuniks täielikult rakendatud, kuna üks eesmärk, mis puudutab tänavate ja hoonete seaduse jõustumist (eesmärk M196), on veel saavutamata. Seda on parlamendis arutatud alates 2023. aasta oktoobrist.
- 14) **Hinnangut 2020. aasta riigipõhise soovitus 3.3 järgimisele** tõsteti 2022. aastal „piiratud edusammudelt“ „mõningate edusammudeni“. Komisjon viitab kolmele seostatud reformile ja kolmele seostatud investeeringule, mis soovitus järgimisele kaasa aitavad:
- reform „Strateegiliste investeeringute soodustamine“ (CY-C[C3.3]-R[R1]);
 - reform „Kiirtegevuse aktiveerimise mehhanismi tõhustamine“ (CY-C[C3.3]-R[R2]);
 - reform „Riikliku tugiameti kavandamine ja loomine“ (CY-C[C3.3]-R[R4]);
 - investeering „Riigi rahastatud aktsiafond“ (CY-C[C3.3]-I[I6]);
 - investeering „Turismitoodete rikastamine maa-, mägi- ja äärepoolsetes piirkondades“ (CY-C[C3.1]-I[I10]);
 - investeering „Riigi kaubandusliku identiteedi loomine ja traditsioonilise toote „halloumi“ tutvustamine“ (CY-C[C3.1]-I[I5]).
- 15) Kuigi seostatud asjaomase riigipõhise allsoovitusega, ei olnud kõik reformid ja investeeringud hindamise ajaks täielikult lõpule viidud. Meetmeid võeti arvesse osaliselt lõpuleviiduna.
- 16) Lisaks ei ole kolm seotud reformi, mis viidi lõpule 2024. aasta juuniks ja liigitati kolme riigipõhise allsoovituse alla (2019. aasta soovitus 4.7., 2020. aasta soovitus 3.1. ja 2020. aasta soovitus 3.3), kaasa toonud soovitus järgimise seisu paranemist aastatel, mil need lõpule viidi.

Table 3 | Küpros: riigipõhiste allsoovituste ja reformide rakendamine

Riigipõhine soovitus	Kirjeldus	Euroopa poolaasta Hindamine				Euroopa poolaasta Hindamine				Euroopa poolaasta Hindamine				Euroopa poolaasta Hindamine	
		2021 1. kv	2021 2. kv	2021 3. kv	2021 4. kv	2022 1. kv	2022 2. kv	2022 3. kv	2022 4. kv	2023 1. kv	2023 2. kv	2023 3. kv	2023 4. kv	2024 1. kv	2024 2. kv
2019 4.6	Võtta vastu õigusaktid, mis lihtsustaksid strateegilistel investoritel vajalike lubade ja litsentside saamist.		Vähesed edusammud				Vähesed edusammud			CY-C[C2.1]-R[R3] Q2 23	Vähesed edusammud			CY-C[C2.1]-R[R3] CY-C[C3.3]-R[R1]* CY-C[C3.5]-R[R5]*	Mõningad edusammud
2019 4.7	Rahastamisele ja likviidsustoele juurdepääsu parandamine		Mõningad edusammud			CY-C[C3.2]-R[R2] Q2 22	Mõningad edusammud				Mõningad edusammud	CY-C[C3.3]-R[R6]			Mõningad edusammud
2019 5.2	Tagada usaldusväärsed ja kiired süsteemid omandiõigust tõendavate dokumentide ja kinnisvaraõiguste väljastamiseks ja üleandmiseks.		Vähesed edusammud				Vähesed edusammud				Vähesed edusammud			CY-C[C3.5]-R[R3]*	Märkimisväärsed edusammud
2020 3.1	Tagada eelkõige väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele piisav juurdepääs rahastamisele ja likviidsusele.		Mõningad edusammud			CY-C[C3.2]-R[R2] Q2 22	Mõningad edusammud				Mõningad edusammud	CY-C[C3.3]-R[R6]			Mõningad edusammud
2020 3.3	Edendada erainvesteeringuid, et soodustada majanduse elavamist.		Vähesed edusammud				Mõningad edusammud				Mõningad edusammud	CY-C[C3.3]-R[R6]		CY-C[C3.3]-R[R1]* CY-C[C3.3]-R[R2]* CY-C[C3.3]-R[R4]*	Mõningad edusammud

Märkus: 2024. aasta esimeseks kvartaliks lõpule viimata, kuid riigipõhise soovitusel hinnangu tõstmisel võeti arvesse konkreetseid eesmärke, mis olid lõpule viidud.

Allikas: kontrollikoda.

Austria

- 17) Austrias oli 2024. aasta juuniks ellu viidud viis meie valimisse kuulunud taaste- ja vastupidavusraha reformi. Meie valimist välja jäävatele muudele taaste- ja vastupidavusraha reformidele viidatakse 2020. aasta riigipõhiste allsoovituste 3.1 ja 3.2 hindamisel. Neljast ettevõtluskeskkonna riigipõhisest allsoovitusest kahe järgimisel on komisjoni hinnangu kohaselt toimunud edasimineku (vt [tabel 4](#)).
- 18) Hinnang 2019. aasta riigipõhise soovitusel 3.4 järgimisele: 2023. aasta neljandaks kvartaliks viidi ellu kolm 2019. aasta riigipõhise allsoovitusega 3.4 seostatud reformi. Pärast reformide elluviimist jäi hinnang selle soovitusel järgimisele aga samaks. Komisjoni hinnang riigipõhise allsoovituse järgimisele toetab seisuga samaks jätmist, märkides, et kuigi Austria rakendab praegu idufirmade paketti, mis on osa Austria taaste- ja vastupidavuskavast, toimib omakapitali (eelkõige riskikapitali) väike ja volatiilne turg kitsaskohana uuenduslike, majanduskasvule orienteeritud ettevõtete laiendamisel.

- 19) **Hinnangut 2020. aasta riigipõhise soovitus 3.1 järgimisele** tõsteti 2024. aastal. CeSaRi andmebaasis esitatud selgituse kohaselt märkis komisjon, et idufirmade paketi kasutuselevõtuga, sealhulgas uue äriühinguvormi „Flexible Kapitalgesellschaft“ kasutuselevõtuga, on seda riigipõhist allsoovitust täielikult järgitud. Arvesse võeti järgmist taaste- ja vastupidavusraha reformi:
- „Idufirmade paketi“ reform (AT-C[C4]-R[4D8]).
- 20) **Hinnangut 2020. aasta riigipõhise soovitus 3.2 järgimisele** tõsteti 2024. aastal. Komisjon viitab kolmele reformile, mis soovitus järgimisele kaasa aitavad:
- seostamata reform „Idufirmade pakett“ (AT-C[C4]-R[4D8]);
 - seostatud reform „Kavandatavad õigusaktid ühekordsuse põhimõtte rakendamiseks: äriteenuste portaali seaduse muutmine“ (AT-C[C2]-R[2C1]);
 - seostatud reform „Ettevõtluseeskirjade liberaliseerimine“ (AT-C[C4]-R[4D11]).
- 21) Leiti, et selle riigipõhise allsoovituse järgimisele aitasid kaasa kolm lõpuleviidud reformi (idufirmade pakett, ühekordsuse põhimõtte ja ettevõtluseeskirjade liberaliseerimine).

Table 4 | Austria: riigipõhiste allsoovituste ja reformide rakendamine

Riigipõhine soovitus	Kirjeldus	Euroopa poolaasta Hindamine				Euroopa poolaasta Hindamine				Euroopa poolaasta Hindamine				Euroopa poolaasta Hindamine	
		2021 1. kv	2021 2. kv	2021 3. kv	2021 4. kv	2022 1. kv	2022 2. kv	2022 3. kv	2022 4. kv	2023 1. kv	2023 2. kv	2023 3. kv	2023 4. kv	2024 1. kv	2024 2. kv
2019 3.4	Toetada tootlikkuse kasvu, stimuleerides ettevõtete digiteerimist ja kasvu.		Mõningad edusammud				Mõningad edusammud				Mõningad edusammud	AT-C[C4]-R[4D7] AT-C[C4]-R[4D9]	AT-C[C4]-R[4D8]		Mõningad edusammud
2020 3.1	Tagada likviidsus- ja toetusmeetmete tõhus rakendamine, eelkõige väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate jaoks.		Märkimisväärsed edusammud				Märkimisväärsed edusammud				Märkimisväärsed edusammud		AT-C[C4]-R[4D8]		Täielikult täidetud
2020 3.2	Vähendada haldus- ja regulatiivset koormust.		Mõningad edusammud				Mõningad edusammud				Mõningad edusammud		AT-C[C4]-R[4D8]	AT-C[C2]-R[2C1] AT-C[C4]-R[4D11]	Märkimisväärsed edusammud
2020 3.4	Edendada erainvesteeringuid, et soodustada majanduse elavdamist.		Mõningad edusammud				Mõningad edusammud				Mõningad edusammud				Mõningad edusammud

Allikas: kontrollikoda.

Lühendid

ELTL	Euroopa Liidu toimimise leping
RRF	Taaste- ja vastupidavusrahastu
SWD	Komisjoni talituste töödokument

Mõisted

Abijärgne programm	Järelevalvemehhanism, mille eesmärk on tagada, et riik jätkab pärast finantsabi saamist stabiilset finantspoliitikat.
Eesmärk	Liikmesriigi taaste- ja vastupidavuskavas sisalduva reformi või investeeringu lõpuleviimisel tehtud edusammude kvalitatiivne näitaja.
Euroopa poolaasta	Iga-aastane tsükel, millega nähakse ette ELi liikmesriikide majanduspoliitika koordineerimise ja edusammude seire raamistik.
Komisjoni talituste töödokument	Euroopa Komisjoni mittesiduv dokument, mis on koostatud aruteluks kas institutsioonisiselt või väljaspool institutsiooni.
Riigipõhine soovitus	Iga-aastased suunised, mille komisjon annab Euroopa poolaasta raames liikmesriikidele nende makromajandus-, eelarve- ja struktuuripoliitika kohta.
Riiklik taaste- ja vastupidavuskava	Dokument, milles esitatakse liikmesriigis taaste- ja vastupidavusrahastu raames kavandatavad reformid ja investeeringud.
Siht	Liikmesriigi taaste- ja vastupidavuskavas sisalduva reformi või investeeringu lõpuleviimisel tehtud edusammude kvantitatiivne näitaja.
Taaste- ja vastupidavusrahastu	ELi rahalise toetuse mehhanism COVID-19 pandeemia majandusliku ja sotsiaalse mõju leevendamiseks ja taastumise kiirendamiseks ning keskkonnahoidlikuma ja digitaalsema tuleviku suunas liikumiseks.

Komisjoni vastused

<https://www.eca.europa.eu/et/publications/sr-2025-21>

Ajatelg

<https://www.eca.europa.eu/et/publications/sr-2025-21>

Auditirühm

Kontrollikoja eriaruannetes on esitatud ELi poliitikavaldkondade ja programmide või konkreetsete eelarvevaldkondade juhtimisega seotud teemade auditite tulemused. Kontrollikoda valib ja kavandab auditiülesanded nii, et need oleksid võimalikult mõjusad, võttes arvesse tulemuslikkuse või nõuetele vastavuse riske, kaasnevaid tulusid või kulutusi, tulevasi arenguid ning poliitilist ja avalikku huvi.

Kõnealuse tulemusauditi viis läbi turgude reguleerimise ja konkurentsivõimelise majanduse valdkondade auditeerimise eest vastutav IV auditikoda, mille eesistuja on kontrollikoja liige Petri Sarvamaa. Auditit juhtis kontrollikoja liige Ivana Maletić, keda toetasid kabinetiülem Sandra Diering, valdkonnajuht Juan Ignacio Gonzalez Bastero, auditijuht Jacques Sciberras ning audiitorid Sorana Rotta, Valentina-Adriana Visan ja Tiago Ribeiro. Graafilisi materjale aitas koostada Alexandra Damir-Binzaru ja sekretäri ülesandeid täitis Irene Lopez Arranz.

Fotol vasakult: Valentina-Adriana Visan, Jacques Sciberras, Sandra Diering, Ivana Maletić, Juan Ignacio Gonzalez Bastero, Irene Lopez Arranz, Tiago Ribeiro ja Sorana Rotta.

AUTORIÕIGUS

© Euroopa Liit, 2025

Euroopa Kontrollikoja taaskasutamispoliitika on kehtestatud [Euroopa Kontrollikoja otsusega nr 6–2019](#) avatud andmete poliitika ja dokumentide taaskasutamise kohta.

Kui ei ole märgitud teisiti (nt eraldiseisvates autoriõiguse märgetes), on ELile kuuluv kontrollikoja sisu litsentsitud vastavalt litsentsile [Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\)](#). Üldjuhul on taaskasutamine lubatud, kui autoriõigustele on viidatud ja muudatused on ära märgitud. Kontrollikoja sisu taaskasutajad ei tohi moonutada selle algset tähendust ega sõnumit. Kontrollikoda ei vastuta taaskasutamise tagajärgede eest.

Kui konkreetses sisus, näiteks kontrollikoja töötajatest tehtud fotodel, on kujutatud tuvastatavaid isikuid, või kui see sisaldab kolmandate isikute teoseid, tuleb teil taotleda täiendavat luba.

Kui luba on saadud, tühistab ja asendab see eespool nimetatud üldise loa ja osutab selgelt mis tahes kasutuspiirangutele.

On võimalik, et ELile mittekuuluva sisu kasutamiseks või taasesitamiseks tuleb küsida luba otse autoriõiguse omajatelt.

Esikaane foto: © peteri – stock.adobe.com.

Joonise 1 ikoonide kujundamisel on kasutatud [Flaticon.com](#) ressursse. © Freepik Company S.L. Kõik õigused kaitstud.

Tööstusomandi õigustega hõlmatud tarkvara või dokumendid, nagu patendid, kaubamärgid, registreeritud disainilahendused, logod ja nimed, ei kuulu kontrollikoja taaskasutamispoliitika alla.

Domeeni europa.eu alla koondatud Euroopa Liidu institutsioonide veebisaitidel leidub linke, mis viivad kolmandate isikute veebisaitidele. Kontrollikoda ei vastuta nende sisu eest ja soovitab teil seetõttu tutvuda nende veebisaitide isikuandmete ja autoriõiguse kaitse põhimõtetega.

Kontrollikoja logo kasutamine

Kontrollikoja logo ei tohi kasutada ilma kontrollikoja eelneva nõusolekuta.

HTML	ISBN 978-92-849-5868-9	ISSN 1977-5652	doi:10.2865/6788966	QJ-01-25-054-ET-Q
PDF	ISBN 978-92-849-5869-6	ISSN 1977-5652	doi:10.2865/7965707	QJ-01-25-054-ET-N

KUIDAS VIIDATA

Euroopa Kontrollikoja [eriaruanne 21/2025](#): „Taaste- ja vastupidavusrahastu toetus ettevõtluskeskkonna parandamiseks – riigipõhiseid soovitusi käsitletakse ainult osaliselt, kuid mõned esimesed tulemused on soovitude järgimisele kaasa aidanud, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus“, 2025.

650 miljardi euro suurune taaste- ja vastupidavusrahastu loodi 2021. aasta veebruaris COVID-19 pandeemia reageerimiseks.

Auditeerisime, kas taaste- ja vastupidavusrahastu meetmetega, eelkõige reformidega, lahendati riigipõhistes soovitustes kindlaks tehtud ettevõtluskeskkonna probleeme ja saavutati oodatud tulemused.

Leidsime, et taaste- ja vastupidavusrahastu lahendab ettevõtluskeskkonna probleeme osaliselt ning mõned struktuursed probleemid on jäänud lahendamata. Kuigi lõpuleviidud meetmetega on kokkulepitud eesmärgid ja sihid saavutatud, on seni vaid kolmandik neist andnud märkimisväärseid tulemusi ja aidanud kaasa riigipõhiste soovitude täitmisele.

Soovitame peamisi probleeme piisavalt käsitleda, kehtestada terviklik raamistik, et hinnata tulemusi ja taaste- ja vastupidavusrahastu meetmete panust riigipõhistesse soovitustesse, ning poliitikavaldkonnad selgelt määratleda ja neid eri ELi rahastamisvahendite ja Euroopa poolaasta raames järjepidevalt kohaldada.

Euroopa Kontrollikoja eriaruanne vastavalt ELi toimimise lepingu artikli 287 lõike 4 teisele lõigule.

EUROOPA
KONTROLLIKODA

Euroopa Liidu
Väljaannete Talitus

EUROOPA KONTROLLIKODA
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUKSEMBURG

Tel +352 4398-1

Päringud: eca.europa.eu/et/contact
Veebisait: eca.europa.eu
Sotsiaalmeedia: @EUauditors